

PRITARTA
Jonavos rajono savivaldybės
tarybos 2018 m. birželio 28 d.
sprendimu Nr.1 TS-139

PATVIRTINTA
Jonavos lopšelio-darželio
„Bitutė“ direktoriaus
2018 m. liepos 20 d.
įsakymu Nr. 1V-69

**JONAVOS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BITUTĖ“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„LĖK, LĖK, BITELE“**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

**PIRMASIS SKIRSNIS
INFORMACIJA APIE ŠVIETIMO TEIKĖJĄ**

Švietimo teikėjo pavadinimas: Jonavos lopšelis-darželis „Bitutė“.

Teisinė forma: Jonavos savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti juridinio asmens teises, priklausomybė – savivaldybės mokykla.

Grupė: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Adresas: Gėlių g. 29A, Jonava.

Internetinis puslapis: www.bitute.jonava.lm.lt

Telefonas: 8 349 54 642, 8 349 52 758.

El. paštas: vrcombite@gmail.com

**ANTRASIS SKIRSNIS
VAIKAI IR JŲ POREIKIAI**

Šiuo metu lopšelyje-darželyje „Bitutė“ veikia 11 grupių: iš jų 4 ankstyvojo amžiaus vaikams (lopšelis iki 3 metų), 6 grupės ikimokyklinio ugdymo amžiaus vaikams (darželis 3-5(6) m.) ir 1 priešmokyklinio ugdymo grupės (6 (7) m.). Vidutinis vaikų skaičius įstaigoje – 181.

Nuo 2018m. rugsėjo 1 d. pasinaudojant 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos priemone „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas“ vietoje 4 pradinių bendrojo ugdymo klasių bus įrengtos 4 naujos ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės bei suremontuotos 2 esamos, jas modernizuojant ir aprūpinant priemonėmis, skatinančiomis vaikų kūrybiškumą ir savireguliaciją. Planuojamas preliminarus vaikų skaičių naujose grupėse – 80.

Ikimokyklinio ugdymo programa „Lėk, lėk, bitele“ sukurta smalsiam, kūrybiškam, judriam, dalyvaujančiam tradicinėse veiklose ir beatodairiškai pasineriančiam į jam patinkančius projektus vaikui. Programoje derinamos metodikos, leidžiančios mokytis per patyrimą skirtingose aplinkose ir situacijose, skatinančios kritinį mąstymą ir kūrybiškus sprendimus, vadovaujamosi sveikatos ugdymo principais.

Manome, kad šiandienos ugdymas turi būti dinamiškas ir įtraukiantis. Todėl sieksime sukurti įtraukiančio visuminio ugdymo aplinką, kuri patenkintų vaikų prigimtinius daugiaveikliškumo bei metakognityvinės veiklos poreikius.

➤ **Poreikis jaustis saugiai.** Kuriama saugi, emociškai palanki aplinka, kurioje vaikas mokosi suvokti savo jausmus, elgtis atsakingai, vengti rizikingų situacijų, prašyti pagalbos ir teikti ją kitam. Saugiai besijaučiantis vaikas noriai tyrinėja pasaulį, reiškia savo nuomonę, kuria.

➤ **Poreikis judėti.** Natūralus vaiko fizinis aktyvumas padeda jam tobulinti gebėjimą laisvai, koordinuotai, tiksliai judėti, ugdytis norą žaisti judriuosius ir sportinius žaidimus, kaip sąlygą sveikai augti.

➤ **Poreikis žaisti.** Žaidimas – tai būdas vaikui pažinti save, pasaulį, išmokti kontroliuoti savo elgesį (kaip judrumas – savo kūno pajautimas, taip laisvas, nevadovaujamas žaidimas – savo elgesio perpratimas, ugdymas), pažinti kitus. Vaiko žaidimui kuriama palanki aplinka: suteikiama laisvė žaisti, palaikomos ir skatinamos žaidimų idėjos, sumanymai, pripažįstama ugdomoji žaidimo vertė.

➤ **Poreikis bendrauti.** Vaikas dalyvaudamas bendroje veikloje, būdamas kartu, priklausydamas grupei, padėdamas ir priimdamas pagalbą, jausdamas emocinį kontaktą, pažįsta save ir kitus, išgyvena įvairias emocijas, kaupia patirtį, įgauna žinių ir formuoja savo charakterį bei vertybių sistemą.

➤ **Pažinimo poreikis.** Vaikas natūraliai domisi aplinka, žmonėmis, gamta, todėl jam sudaroma galimybė domėtis, stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, ieškoti informacijos, klausinėti, stiprinant pažinimo motyvaciją ir patiriant atradimo džiaugsmą.

➤ **Poreikis būti savarankiškam.** Pirmieji savarankiškumo žingsniai dažnai reikalauja paties vaiko kantrybės, todėl neskubiname ir nekritikuojame, o giriame net ir mažiausias pastangas bei pasiekimus, skatiname pamėginti, pradėti, pabaigti, ieškoti sprendimų, kai nesiseka.

➤ *Saviraiškos poreikis.* Vaikui užtikrinama galimybė veikti lanksčiai, savarankiškai, jis skatinamas, palaikomas jo iniciatyvumas, eksperimentavimas, bandymai, ieškojimai. Organizuojant ugdymo(si) veiklas užtikrinama užduočių įvairovė ir galimybė rinktis.

TREČIASIS SKIRSNIS

PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Lopšelio-darželio pedagogai kompetentingi, gebantys keistis, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys, įgiję kvalifikacines kategorijas ugdytojai. Visi ugdytojai (lopšelio-darželio auklėtojai, priešmokyklinio ugdymo pedagogai, ikimokyklinio ugdymo meninio ugdymo mokytojai, judesio korekcijos mokytojas, logopedai, psichologas, socialinis pedagogas, specialieji pedagogai) kvalifikuoti, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, integruoto ugdymo, projektinio bei komandinio darbo praktiką.

Paskatinti šių dienų iššūkių, pedagogai įgijo ir tobulina šiuos gebėjimus: suvokti esminius ugdymo turinio dalykus; tirti, planuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti; ugdymo realybėje sukurti pedagoginę sąveiką; sumaniai ir kūrybiškai derinti ugdymo metodus; individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą; apibendrinti pedagoginę patirtį; dirbti komandoje. Pedagogai ir pagalbos mokiniui specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje: integruoja veiklas, rengia projektus, rengia pritaikytas ir individualizuotas ugdymo programas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams.

Lopšelis-darželis siekia tapti besimokančia organizacija, kurios veikla nuolat vertinama ir tobulinama. Bendruomenės nariai iniciatyvūs, plėtojama partnerystė su šeimomis.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

REGIONO IR ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Jonavos miestas įsikūręs dešiniajame Neries krante, kuriam būdingas raiškus reljefas. Gerai sutvarkytas gatvių tinklas, parkeliai, skverai, tvenkiniai išsidėstę tarp gyvenamųjų mikrorajonų, priemiestiniai želdiniai – vieni būdingiausių Jonavos miesto bruožų. Švietimo, sveikatos apsaugos, sporto objektai sudaro palankias sąlygas jonaviečių darbui ir poilsiui bei kultūriniam gyvenimui.

Lopšelis-darželis yra saugioje, ramioje ir susisiekimo požiūriu patogioje miesto dalyje. Netoli yra visi miesto centriniai objektai: Savivaldybė, Kultūros centras, Biblioteka, Krašto muziejus, Sporto, Meno mokyklos, Sporto arena, stadionas. Nuostabi gamta, Varnutės upelio tvenkiniai, Neris, parkeliai, dviračių takai skatina keliauti, tyrinėti, pažinti, rūpintis ekologija.

Lopšelyje-darželyje kuriamos savitos tradicijos. Bendruomenė pažymi valstybines šventes, puoselėja tautines tradicijas, organizuoja renginius, kalendorines šventes. Tradicinėmis tapo Tolerancijos, Draugiškumo, Teatro, Mokytojų dienos, Šeimos, priešmokyklinukų išleistuvių šventės. Vaikai dalyvauja rajoninėse bei respublikinėse varžybose, olimpiadose, viktorinose, konkursuose, rengia projektus, organizuoja darbų parodas.

Bendradarbiaujame su Jonavos neįgaliųjų dienos centru, Jonavos vaikų globos namais, Jonavos Raimundo Samulevičiaus progimnazija, Senamiesčio gimnazija, Jonavos rajono savivaldybės pedagogine-psichologine tarnyba, Jonavos rajono savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriumi, Vaikų teisių apsaugos skyriumi, Jonavos rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriumi, Jonavos kūno kultūros ir sporto centru, VšĮ „Jonavos futbolas“, VšĮ Vaikų ir jaunimo visapusišku lavinimo centru, Jonavos krašto muziejumi, Kauno lopšeliu-darželiu „Bitutė“, Klaipėdos lopšeliu-darželiu „Bitutė“, Mažeikių lopšeliu-darželiu „Bitutė“, Panevėžio r. Naujamiesčio lopšeliu-darželiu „Bitutė“, Vilniaus lopšeliu-darželiu „Bitutė“ bei rajono ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigomis.

Dalyvaujame respublikiniuose bei tarptautiniuose projektuose:

- Tęstiniame projekte „Šiaurės šalių bibliotekų savaitė“ su Jonavos rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriumi;
- Tarptautinėje prevencinėje programoje „Zipio draugai“.

Įstaigos veikla yra susijusi su valstybės ir Jonavos rajono savivaldybės švietimo politika, t. y. gerinama švietimo kokybė bei švietimo sistemos efektyvumas, užtikrinamas kokybiškas ir efektyvus ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugos teikimas. Įstaigos bendruomenė skatinama suvokti savo misiją ir reikšmę, kuriant ir vykdant įstaigos viziją.

Vizija – saugi ir patraukli ikimokyklinio ugdymo įstaiga, orientuota į unikalios, kūrybiškos, iniciatyvios ir atsakingos asmenybės ugdymą(si).

Misija – naujausius švietimo reikalavimus atitinkanti įstaiga, teikianti kokybiškas ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas.

Vertybės:

- Abipusis supratimas, lygiavertiškumas, pasitikėjimas, kūrybiškumas, laisvas pasirinkimas, pažinimo džiaugsmas.
- Nuolatinis darbuotojų tobulėjimas, bei pažangiausių ugdymo technologijų diegimas.
- Bendruomeniškumas – „mes“, kuris auga iš kiekvieno „aš“ .

Ikimokyklinio ugdymo veikla grindžiama šia **filosofija** – nuolatiniame dialoge su vaikais bendrystės, bendradarbiavimo ir bendros kūrybos idėjos perduodamos iš širdies į širdį.

Lopšelio-darželio „Bitutė“ ugdymo turinys grindžiamas humanizmo filosofijos idėjomis. Humanistinės krypties psichologai C. Rodžersas (C. Rogers), A. Maslou (A.Maslow) pabrėžia vaiko

saviraiškos galimybių svarbą ugdymo procese, vaiko poreikius, sėkmę, savigarbos puoselėjimą. Kognityvinės psichologijos atstovo J. Pježė (J. Piaget) idėjomis grindžiama nemažai programos dalių: žaidimas vertinamas kaip natūraliausia vaiko būseną, padedanti jo specifinei psichofizinei raidai ir akcentuojamas kaip pagrindinis ugdymo metodas. Programoje išryškintos J. Pježė idėjos, jog vaikas pats atranda, sužino stebėdamas, eksperimentuodamas, tirdamas, bandydamas, kurdamas. Progresyvizmo šalininkai J. Devėjus (J. Dewey), M. Džonsonas (M. Johnson) ir kiti nurodo, jog svarbiausi ugdymo aspektai yra individualizavimas ir integravimas

Ikimokyklinio ugdymo programoje „Lėk, lėk, bitele“ akcentuojame tai, kad pedagogas, sudarydamas ugdymo(si) turinio planą, turi numatyti ne vieną ugdymosi metodą ar būdą, bet kelis. Kadangi vaikai niekada neturės identiškai vienodų gebėjimų, todėl juos ugdysime pagal individualius poreikius ir galimybes.

PENKTASIS SKIRSNIS

TĖVŲ IR VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Tėvų (globėjų) poreikiai ir lūkesčiai susiję su vaiko ugdymu, jiems svarbiausia: gera vaiko sveikata ir savijauta;

- šiltas pedagogo ir kitų specialistų santykis su vaikais ir jų tėvais;
- įdomus, turiningas kasdienis vaiko gyvenimas grupėje;
- saugi, estetiška ir vaiko poreikius tenkinanti ugdymo įstaigos aplinka;
- savarankiškos, visavertės ir laimingos asmenybės formavimas ir ugdymas;
- tinkama priežiūra ir maitinimas;

Lopšelio-darželio „Bitutė“ pedagogai siekia: pažinti vaikų šeimas (organizuoti susirinkimus, bendrus renginius, individualius pokalbius ir kt.), rinkti informaciją apie vaiką supančią emocinę, socialinę ir kultūrinę aplinką (lankytis namuose, atlikti apklausas ir kt.), numatyti vaiko ugdymosi darną garantuojančias sąlygas.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS

POŽIŪRIS Į VAIKĄ IR JO UGDYMĄ

Kiekvienas vaikas lopšelyje-darželyje yra priimamas toks, koks jis yra, gerbiamas vaiko individualumas. Įstaigos darbuotojai vadovaujasi nuostata, kad kiekvienas vaikas yra vienintelis ir nepakartojamas.

Lopšelyje-darželyje ugdoma laisva, harmoninga asmenybė, siekiama įvairiapusių vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų) lavinimo.

Ugdymas grindžiamas vaiko apsisprendimu ir laisvu dalyvavimu ugdymo procese. Vaiko veikla atspindi jo poreikius, raidos ypatumus, pastebimi paties vaiko sumanymai, kūrybinė raiška.

Vaikams sudaroma galimybė reikšti savo nuomonę, teikti siūlymus ir rinktis veiklą pagal savo interesus bei poreikius.

Ugdymas vyksta vaikui žaidžiant, nes žaidimas – vaiko gyvenimo būdas ir pagrindinis jų tobulėjimo metodas.

Pedagogai vykdo visuminį, integruotą ugdymą(si), užtikrina fizinį ir psichinį vaiko saugumą, būtiniausių vaiko amžiaus tarpsniui poreikių tenkinimą, individualių savybių ir poreikių raišką, išskirtinių, specialiųjų vaikų poreikių tenkinimą.

Stebima kiekvieno vaiko raiška, problemos sprendžiamos individualiai.

Įstaigos švietimo politika lopšelyje-darželyje „Bitutė“ organizuojama atsižvelgiant į šiuos dokumentus:

–Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I – 983. Lopšelis-darželis, organizuodamas ugdymą, stengiasi suteikti šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei, pagalbą auginant vaiką. Be to, siekiame sudaryti sąlygas vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, laisvai reikšti savo nuomonę visais jį liečiančiais klausimais. Vaiko pažiūroms taip pat skiriame ypatingą dėmesį. Kaip teigiama šio dokumento 16 straipsnyje „Nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo <...> asmeninį gyvenimą“, lopšelyje-darželyje akcentuojame konfidencialumo svarbą bendraujant su vaiku ir jo artimaisiais.

–Vaiko gerovės valstybės politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. nutarimu Nr. 184. Lopšelis-darželis, kaip nurodoma ir šiame dokumente, siekia užtikrinti vaiko teisę veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jo gerove. Mes rūpinamės, kad vaikams trumpai atsiskyrus nuo tėvų, būtų lopšelyje-darželyje gera ir saugu. Stengiamės, kad būtų patenkinti ir visi svarbiausi vaiko poreikiai.

–Ikimokyklinių ugdymo metodinėmis rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2015 m. Šis aprašas keičia lopšelio-darželio pedagogų požiūrį į ikimokyklinio ugdymo programos kokybę, padeda ją tikslingai tobulinti.

– Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014 m. Padeda ikimokyklinio ugdymo pedagogams, pagalbos specialistams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, padeda tikslingai rengti ir atnaujinti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą, padeda įgyvendinti ugdymo turinį, jį pritaikant kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, leidžia stebėti ir fiksuoti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

–**Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310.** Vadovaujantis 14 punktu direktorė, suderinusi su mokyklos taryba, priima sprendimus dėl vadovėlių ir kitų mokymo priemonių įsigijimo; 16 punktu: už mokinio krepšelio lėšas perka priemonių, kurios ikimokyklinio ugdymo programoje numatytos kaip ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingos priemonės.

–**Švietimo aprūpinimo standartais, patvirtintais Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368.** Lopšelis-darželis vadovaudamasis šiais Švietimo aprūpinimo standartais kuria ir turtina materialiąją aplinką, tinkamą siekti ikimokyklinio, priešmokyklinio, ugdymo programose numatytų tikslų. Standartuose parengtos rekomendacijos, padedančios kurti ir atnaujinti mokymo aplinką: 13. Mokymo priemonės, reikalingos programose apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti: 13.3. Daiktai, medžiagos ir įranga (programose apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingos darbo, kūrybos, vaizdinės priemonės, kompiuteriai, kompiuterių įranga, žaislai ir kita), kurie užtikrina kokybišką ugdymą, skatina mokinius pačius aktyviai veikti – kurti, tyrinėti, eksperimentuoti, atrasti ir taip tobulinti savo praktinius gebėjimus, užduotis atlikti kūrybiškai. 13.4. Ikimokyklinio ugdymo priemonės, kurios padeda plėtoti ikimokyklinio amžiaus vaikų fizines, socialines-emocines, pažintines, kūrybines galias. 13.6. Specialiosios mokymo priemonės (vaizdinės, techninės, demonstracinės, skaitmeninės mokymo priemonės, žaislai, daiktai, medžiagos, literatūra ir pratybų sąsiuviniai), parengtos ar pritaikytos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, kurios padeda plėtoti mokinių žinias ir gebėjimus, ugdytis mokymuisi reikalingą kompetenciją, įgyti socialinių ir kasdienio gyvenimo įgūdžių. 14. Ikimokyklinio ugdymo turinio programoms įgyvendinti reikalingos priemonės numatomos programose, parengtose pagal Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 (Žin., 2005, Nr. 52-1752; 2011, Nr. 71-3448).

–**Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013-12-23 nutarimu XII-745.** Skatiname lyderystę, kuri pasižymi atsakomybe, visos bendruomenės įsitraukimu tikslams pasiekti, ugdome telkiančios ir pasidalytosios lyderystės gebėjimus.

–**LR švietimo ir mokslo ministro 2017-03-22 įsakymu Nr. V-190 „Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos.** Vadovaujantis „Smurto prevencijos įgyvendinimo vaikų lopšelyje-darželyje „Bitutė“ tvarka“, užtikriname įstaigoje sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto apraiškomis ir žalingsiems įpročiams aplinką. Ugdytiniais formuojame pozityvias vertybes, įtraukiame tėvus (globėjus), kuriant gerą mikroklimatą. Akcentuojame kiekvieno vaiko individualumą, savitumą, pasitikėjimą savo jėgomis, kūrybiškumą, socialinių-emocinių

kompetencijų ugdymą. Sudarome galimybes pačiam vaikui susikurti, keisti, pertvarkyti aplinką, patiems vaikams ieškoti informacijos, žaisti su šiuolaikinio vaiko poreikius atitinkančiais žaislais.

–**Valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 metų nuostatomis ir šių nuostatų įgyvendinimo programa**, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745.

–**Geros mokyklos koncepcija**, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308

–**Jonavos rajono savivaldybės 2017–2019 m. strateginiu veiklos planu**, patvirtintu Jonavos rajono savivaldybės tarybos 2017 m. vasario 9 d. sprendimu Nr. 1TS-4.

–**Jonavos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016–2020 metų bendruoju planu**, patvirtintu Jonavos rajono savivaldybės tarybos 2016 m. kovo 24 d. sprendimu Nr. 1TS-77.

–**Lietuvos Respublikos sveikatos įsakymu „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2016“.**

–**Jonavos mokyklos-darželio „Bitutė“ strateginiu planu 2018–2020 m.**

Pasikeitus teisės aktams, keičiasi ir programos atitinkami punktai (dalys).

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Planuojant ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo(-si) aplinką, organizuojant ugdymo(-si) procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais, vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, laikomasi šių pedagoginių principų:

Visuminio, integralaus ugdymo. Visuminis vaiko ugdymas apimantis pažinimo, socialinę, komunikavimo, sveikatos stiprinimo ir meninę kompetencijas. Puoselėjama jo asmenybė, plėtojamos emocinės ir pažinimo sritys, ugdomos vertybinės nuostatos.

Demokratiškumo. Ugdymas grindžiamas lygiateisiškumu ir teise būti skirtingam. Atviri santykiai, pagarba ir dialogas tarp visų bendruomenės narių.

Vaiko kultūros. Ugdymas(is) orientuojamas į vaiką, jo prigimtinių poreikių tenkinimą, į vaiką kaip aktyvų, saviraiškų dalyvį. Vaikas ugdomi žaisdamas ir praktiškai veikdamas. Sudaroma galimybė rinktis veiklą, veikimo priemones, savarankiškai apsispręsti. Pasirinkimo laisvė derinama su atsakomybe už savo veiksmus ir poelgius.

Bendradarbiavimo ir bendruomeniškumo. Ugdymasis, grindžiamas dvikrypte vaiko sąveika su kitais žmonėmis bei aplinka. Bendruomeniškumas: bendri tikslai, tolerancija, pagarba, sutelktumas, partnerystė.

Individualizavimo ir diferencijavimo. Pripažįstama vaiko individualybė, ugdymo metodai ir formos taikomi atsižvelgiant į vaiko poreikius, individualias savybes, šeimos tradicijas. Vaikui tinkamu būdu ir tempu siekiama nuolatinės asmeninės pažangos.

Tęstinumo principas. Bendradarbiaujant su šeima siekiama, kad vaikas sėkmingai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje ir ankstyvojo amžiaus grupėje prie ugdymo(si) ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus grupėse, atsižvelgiant į vaiko įgytą patirtį ir gebėjimus bei jo ugdymo(si) perspektyvą.

III SKYRIUS

UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas. Atsižvelgiant į šiuolaikinio kokybiško ikimokyklinio ugdymo sampratą, bei ugdymo turinio kaitos tendencijas, sudaryti vaikui geriausias galimybes tenkinti jo prigimtinius, individualius ugdymosi poreikius, užtikrinti sėkmingą ugdymąsi pagal savo galias.

Uždaviniai:

1. Diegti inovatyvaus ugdymo(si) formas, modernias technologijas, į vaiką orientuotą ugdymą(si) orientuotus aktyviusius metodus, ugdant(is) gebėjimą kritiškai, kūrybiškai mąstyti, veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, mokytis, ieškoti informacijos, spręsti problemas, prisitaikyti prie pokyčių.
2. Sudaryti sąlygas specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimui, skatinti kiekvieno vaiko iniciatyvumą, saviraišką, atradimo džiaugsmą, prigimtinių galių sklaidą, palaikant pasitikėjimu ir pagarba asmenybės savitumui grįstą dialogą su vaiku, jo šeima.
3. Tenkinti pažinimo poreikį, meninę raišką, plėtojant vaiko sąveiką su gamtine aplinka, ekologinio supratingumo, gamtosauginės patirties pradmenis, puoselėjant krašto tradicijas, papročius, etninės kultūros pradus.
4. Ugdyti bendražmogiškas vertybes ir kompetencijas: savivertę, savireguliaciją, savivoką, empatiją, gebėjimą rūpintis savimi ir kitais, priklausymo šeimai, bendruomenei, visuomenei jausmus.
5. Formuoti vertybines nuostatas apie fizinį ir emocinį saugumą, privačios erdvės saugojimą, atsakingą požiūrį į savo ir kitų sveikatos tausojimą, kūno galių lavinimą, tenkinti prigimtinių aktyvumo ir judėjimo poreikį.
6. Tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką, vertinti jo ugdymosi pasiekimus, atpažinti poreikius, stebėti individualią pažangą.

IV SKYRIUS

UDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į 1-6 m. vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, šeimoje įgytą patyrimą, gebėjimus, galimybes, interesus, polinkius, poreikius, į šio amžiaus vaikų fizines, emocines, intelektines galias. Atnaujinant ugdymo programą „Lėk, lėk, bitele“, atsižvelgiama į mokyklos vidaus audito rezultatus, pedagogų bei tėvų apklausos duomenis, vaikų vertinimo rezultatus, specialistų rekomendacijas, lopšelio-darželio „Bitutė“ 2018 – 2020 m. strateginį veiklos planą.

Ugdymo(si) turinys atitinka šias kompetencijas:

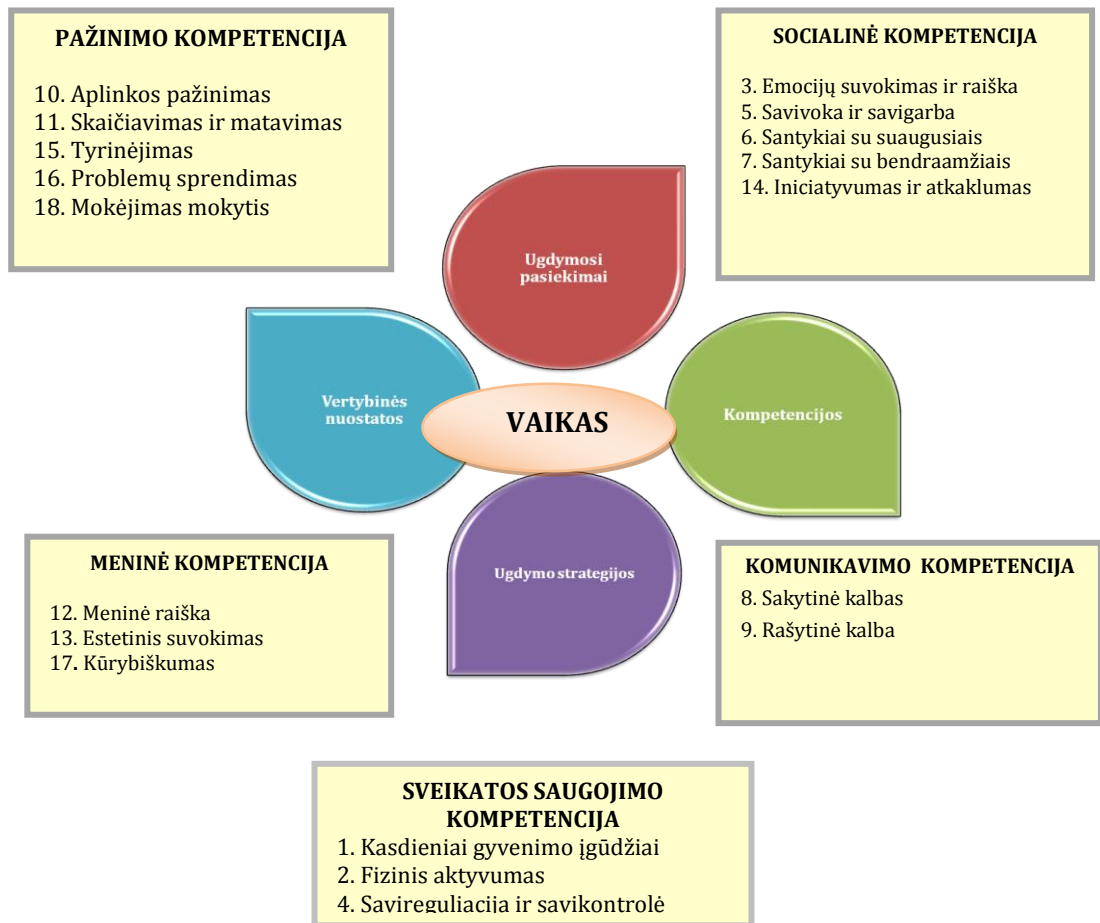
Sveikatos saugojimo kompetencija – apima vaikų sveikatos saugojimą ir stiprinimą, sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymą, judėjimo poreikio tenkinimą.

Socialinė kompetencija apima vaikų savęs ir aplinkos suvokimą, savo ir kitų žmonių emocijų, jausmų, elgesio ypatumų pažinimą ir išraišką, savarankiškumo skatinimą, savikontrolės įgūdžių, atjautos, tolerancijos ugdymą, susijusi gyvenimo su socialine aplinka ir gamta jausmo skatinimą, meilės gamtai ugdymą.

Komunikavimo kompetencija – apima kalbėjimo ir bendravimo su vaikais ir suaugusiais skatinimą, aktyviojo ir pasyviojo žodyno turtinimą ugdant pasakojimo įgūdžius ir gebėjimą klausyti, meilės gimtajai kalbai ugdymą, vaikų literatūros kūrinių pažinimą.

Meninė kompetencija – apima įvairių meno šakų raiškos priemonių pažinimą, gebėjimo reikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasauliu įvairiomis meninės raiškos priemonėmis ugdymą, saviraiškos, kūrybiškumo skatinimą, kalendorinių švenčių ir liaudies papročių pažinimą.

Pažinimo kompetencija – apima domėjimąsi viskuo, kas supa vaiką: gamta, jos reiškiniais, žmonėmis jų jausmais, darbu, kūryba, daiktais, technika, įvairia veikla ir pan.

1 pav. Ugdymo(si) turinio schema

Ugdytinos kompetencijos yra gairės, orientyrai, kurie padeda numatyti vaiko ugdymui(si) būtiną turinį.

Ugdymosi turinys pasižymi vertybių, gebėjimų ir žinių darna, numatytos kryptingos vaiko veiksenos atskirose kompetencijose. Ugdymo turinys sudaromas nevaržant pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją įvertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, individualumą. Ugdymo(si) būdus bei metodus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį: planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir pan. Kuriama vaiko raidą stimuliuojanti aplinka, padedanti vaikui atsiskleisti, skatinanti savarankiškumą, ugdanti mąstymą. Pagal vaikų amžių, poreikius, norus, pasirinktą temą pedagogai parenka ugdymo(si) priemones.

Pagrindinis ikimokyklinio ugdymo **metodas** bei natūralus vaiko ugdymosi būdas yra žaidimas.

Programoje siūlomi žaidybiniai, aktyvaus ugdymo, vaizdiniai, praktiniai, žodiniai, kūrybiniai, spontaniško ugdymo(si), projektiniai metodai, kurie parenkami atsižvelgiant į vaikų norus, mokytojų sumanymus, vietą, šeimos rekomendacijas, remiantis mokytojų gerąja patirtimi.

Lopšelyje-darželyje siekiame, kad ugdymo(si) priemonės:

- tenkintų ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikį žaisti, bendrauti, bendradarbiauti;
- ugdytų bendražmogiškas vertybes ir kompetencijas: savivertę, savireguliaciją, savivoką, empatiją, gebėjimą rūpintis savimi ir kitais, priklausymo šeimai, bendruomenei, visuomenei jausmus;
- ugdytų vaiko saviraišką, kūrybiškumą, meninius gebėjimus;
- sudarytų sąlygas plėtoti vaiko kultūrai, poreikiams, pomėgiams, interesams;
- formuotų vertybines nuostatas apie fizinį ir emocinį saugumą, privačios erdvės saugojimą, atsakingą požiūrį į savo sveikatos tausojimą, kūno galių lavinimą, tenkintų prigimtinių aktyvumo ir judėjimo poreikį.

Ugdymo turinį, metodus ir priemones mokytojas prisitaiko pagal savo grupėje esančių vaikų gebėjimus, galias, individualius poreikius, lopšelio-darželio „Bitutė specialistų bei Jonavos PPT rekomendacijas.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

UGDYMO SRITIS	ANKSTYVASIS IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (1-3 m.)		IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 m.)		PRIEMONĖS
	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	
<p>SAVIVOKA IR SAVIGARBA</p> <p>Nuostata: Save vertina teigiamai.</p> <p>Gebėjimas: Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.</p>	<p>Reaguoja į pasakytą savo vardą.</p> <p>Apžiūrinėja, liečia, tyrinėja kūną.</p> <p>Domisi šalia esančiais, bando suprasti kuo visi panašūs, o kuo skiriasi.</p> <p>Turi savo kūno išorės vaizdinius—atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.</p> <p>Džiaugiasi savo pasiekimais.</p> <p>Kalba pirmuoju asmeniu, „aš noriu“, „mano“.</p> <p>Pasako kas jis yra-berniukas ar mergaitė.</p> <p>Pavadina 5-6 kūno dalis.</p> <p>Didžiuojasi tuo, ką turi ir gali padaryti.</p>	<p>Piešia save, savo aplinkos daiktus, gamtos vaizdus.</p> <p>Žiūrinėja save veidrodyje, parodo savo kūno dalis.</p> <p>Apžiūrinėja savo ir draugų šeimos nuotraukas, atpažįsta šeimos narius.</p> <p>Žaidžia žaidimus susijusius su žmogaus kūno dalimis, varto knygeles apie žmogų.</p> <p>Reiškia savo norus, pasirinkimus.</p> <p>Žaidžia vienas ir su 2-3 draugais, mokosi dalintis.</p> <p>Žaidžia emocinius intelekto žaidimus apie jausmus.</p> <p>Žaisdamas bando įvardinti emocijas: „aš pykstu“, „man linksmas“, „noriu kito“ ir pan.</p> <p>Dainuoja liūdnas ir linksmas daineles.</p> <p>Klausosi pasakų, lopšinių, pats jas niūniuoja.</p> <p>Atrenka drabužius savo, draugo žaisliukui ir pan.</p> <p>Bando juos atrinkti pagal sezoną.</p>	<p>Pasako savo ir kito jausmus, norus.</p> <p>Supranta, kad kitas negalėjo matyti to ką matė jis, nes kito žmogaus nebuvo šalia.</p> <p>Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina.</p> <p>Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris ar tėveli/mamytė).</p> <p>Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys.</p> <p>Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p> <p>Atpažįsta save nuotraukose (dabartyje, praeityje).</p> <p>Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus.</p> <p>Pasako savo tautybę.</p> <p>Save vertina teigiamai.</p> <p>Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.</p> <p>Pasitiki savimi ir savo gebėjimais.</p>	<p>Kartu su tėveliais kuria savo šeimos herbus, plakatus, medžius.</p> <p>Ruošia kartu su auklėtoja grupės talentų lentą, organizuoja talentų šou.</p> <p>Žaidžia žaidimus (judriuosius, stalo, improvizacinius ir kt.) apie savo emocijas, jausmus, išgyvenimus.</p> <p>Įsivertina savo elgesį, naudodamas įvairias ugdymo priemones, žaidimus, korteles ir kt.</p> <p>Kuria plakatus apie savo šeimos narius, jų darbus, profesijas.</p> <p>Kartu su auklėtoja leidžia grupės, darželio laikraštukus tėveliams.</p> <p>Klausosi lietuvių liaudies pasakų, kuriose aiškiai skiriamas gėris ir blogis.</p>	<p>Individualaus naudojimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> -asmeninis žaislas; -albumas, segtuvas (su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, piešiniais ir kt.); -pratybų knygelės, aplankai (darbeliams sudėti); -ūgio matuoklė; -kalendoriai (stalo, sienos, proginiai) ir pan. <p>Bendro naudojimo priemonės:</p> <ul style="list-style-type: none"> -popierinės kortelės vardui, užrašams; -žaislai vaikams džiuginti (žaidimui su muilo, vandens burbulais, balionai); -Lietuvos ir regiono žemėlapiai; Lietuvos Respublikos vėliava (maža), gaublys;
<p>SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS</p> <p>Nuostata: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su</p>	<p>Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas.</p> <p>Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo nurimsta ir įsitraukia į</p>	<p>Priima svečius grupėje ir su jais bendrauja jeigu netoliese mato auklėtoją. Bendrauja su pažįstamais lopšelio-darželio darbuotojais, kurie dažnai lankosi grupėje, šventėse.</p> <p>Žaisdami mėgdžioja</p>	<p>Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų.</p> <p>Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus.</p> <p>Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą.</p>	<p>Dalyvauja susitikimuose su įvairių profesijų žmonėmis (gaisrininkai, policijos atstovai, šunų veislyno darbuotojai), susipažįsta su lopšelio-darželio darbuotojais</p>	

<p>suaugusiaisiais.</p> <p>Gebėjimas: Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.</p>	<p>veiklą.</p> <p>Parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta su juo žaisti. Stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus.</p> <p>Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.</p> <p>Lengviau atsiskiria nuo tėvų ar globėjų.</p> <p>Ramiai stebi nepažįstamus žmones.</p>	<p>suaugusiuosius. Stengiasi būti mandagūs.</p> <p>Nori suaugusiojo pagyrimų.</p> <p>Dalyvauja lopšelio-darželio ir grupės šventėse.</p> <p>Žaidžia kūrybinius vaidmeninius žaidimus „Šeima“, „Gimtadienis“, „Pas gydytoją“, „Parduotuvėje“ ir pan.</p> <p>Varto knygeles, albumus.</p> <p>Tyrinėja paveikslėlius, nuotraukas su pažįstamais ir mažiau pažįstamais suaugusiais.</p>	<p>Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus.</p> <p>Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas.</p> <p>Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių.</p> <p>Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę.</p> <p>Drąsiau elgiasi su nepažįstamais. Žino, kaip su jais elgtis, kaip būti saugiam.</p> <p>Gerbia, būna mandagus su suaugusiais. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.</p>	<p>apsilankydami jų darbo vietoje.</p> <p>Žaidžia kūrybinius vaidmeninius žaidimus „Šeima“, „Poliklinika“, „Degalinė“, „Parduotuvė“ ir pan.</p> <p>Dalyvauja bendruose lopšelio-darželio renginiuose, grupės šventėse.</p> <p>Laikosi susitarimų ir taisyklių. Aktyviai dalyvauja jas kuriant, išsako savo nuomonę.</p> <p>Bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais. Rengia šventes, vakarones, susitikimus su tėvais, seneliais.</p>	<p>-saugaus eismo ir elgesio kortelės, knygelės, paveikslėliai, dėlionės, stalo žaidimai, žaidimai poromis, keliese (domino, loto); nuotaikų kortelės;</p> <p>- veidrodžiai;</p> <p>-siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldai, indeliai, drabužiai, įvairių profesijų atributai; automobiliai, buities ir kt. daiktai;</p> <p>-atsipalaidavimo žaislai (minkšti žaislai, kamuoliukai spaudymui rankomis;</p>
<p>SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS</p> <p>Nuostata: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.</p> <p>Gebėjimas: Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p>	<p>Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.</p> <p>Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą.</p> <p>Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus.</p> <p>Duoda žaislą kitam, jį ima iškito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda.</p> <p>Žaidžia greta arba trumpai su draugu.</p> <p>Audringai reiškia teises į savo daiktą.</p>	<p>Svečiuojasi kitoje grupėje.</p> <p>Priima svečius grupėje.</p> <p>Dalyvauja pramogose, šventėse, išvykose.</p> <p>Žaidžia, stato, veikia kartu su draugu vieną statinį ar žaidimą.</p> <p>Su auklėtoja ir draugais žaidžia siužetinius žaidimus, kuria, stato statinius, konstruoja, modeliuoja.</p> <p>Atsineša žaislą iš namų ir dalinasi su draugu.</p> <p>Mokosi spręsti nesutarimus, dalintis, palaukti savo eilės, atsiprašyti.</p>	<p>Žaidžia kartu su bendraamžiais.</p> <p>Dalijasi žaislais.</p> <p>Draugams siūlo savo žaidimų idėjas.</p> <p>Mėgdžioja kitų veiksmus, stengiasi suprasti jų norus.</p> <p>Žaisdamas tariasi dėl vaidmenų. Mokosi palaukti savo eilės.</p> <p>Padedą kitam vaikui.</p> <p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais.</p> <p>Toleruoja skirtumus, kitokią nuomonę.</p> <p>Derasi, bando spręsti nesutarimus. Turi draugą.</p> <p>Stengiasi būti geranoriškas, bendradarbiauja.</p>	<p>Klausosi patarlių ir priežodžių, mįslių bando suprasti jų prasmę.</p> <p>Kuria savo grupės taisykles.</p> <p>Žaidžia kolektyvinius žaidimus.</p> <p>Padedą auklėtojai grupės žaislų tvarkyme.</p> <p>Kuria draugystės plakatus, bendrus kūrybinius, komandinius darbus.</p> <p>Piešia žmonių portretus, įvykius, siužetus .</p> <p>Veda pramogas, sportines varžybas, viktorinas su gretimų grupių vaikais.</p> <p>Dalyvauja prevenciniame projekte „Be patyčių“.</p> <p>Gamina atvirukus</p>	<p>-multisensorinės priemonės;</p> <p>-priemonės šviesos ir šešėlių žaismui;</p> <p>-raminančios, aktyvinančios ir kt. muzikos įrašai;</p> <p>-švenčių atributika (popierinės girliandos, širdelės, kaukės;</p> <p>-multimedija.</p>

				draugams, šeimos nariams. Lankosi su spektakliukais kaimyniniuose darželiuose. Dalyvauja, rajono renginiuose, kitose švietimo įstaigose.
<p>EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA</p> <p>Nuostata: Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.</p> <p>Gebėjimas: Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).</p>	<p>Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius. Atranda savus emocijų raiškos būdus.</p>	<p>Veido išraiška parodo savo emocijas, jausmus, išgyvenimus, tyrinėja save veidrodyje. Apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose, knygose, plakatuose ir bando jas įvardinti. Žiūrinėja savo artimųjų, šeimos nuotraukas. Dainuoja liet. liaudies lopšines, žaidinimus. Piešia, tepa pirštais, dažo dažais ir pan. Žaidžiami mimikos ir emocijų žaidimai, „Aš piktas/aš linksmas“, „Man skauda“, „Aš juokiuosi/aš verkiu“ (veido mimika). Žiūri paveikslėlius ir paklausus parodo paveikslėlio emociją (kuri mergaitė pikta ir pan.); žaidžia žaidimą „Žaisliukui skauda“.</p>	<p>Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal elgesį. Supranta, kad žmonių emocijos vienu metu gali būti skirtingos. Pradeda valdyti savo emocijas. Apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį ir tinkamai į jas reaguoja. Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmis. Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. Išreiškia jausmus tinkamais būdais – neskaudindamas kitų. Ieško būdų (pataria kitiems), kaip pasijusti geriau, kai esi nusiminęs, piktas.</p>	<p>Kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba). Dėlioja simbolines nuotaikų korteles, jas išreiškia žodžiu, gestu, mimika. Klausosi vaikų balsų įrašų, iš kurių sprendžia, kokios jie nuotaikos: linksmi, liūdni, pikti, ramūs ir pan.. Sudeda siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš 2 – 4 paveikslėlių. Prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus – įvardina emocijas. Dalyvauja gerumo akcijose. Žaidžia loto „Veido išraiškos“ (dėlioja ant analogiškų veidų išraiškų lentelėse veidų fotografijas). Žaidžia šaradas, mimikos žaidimus. Atsiprašo (apkabina) užgavęs, įskaudinęs kitą atsiprašo.</p>
<p>INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS</p> <p>Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo</p>	<p>Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus</p>	<p>Randa vis naują žaislą, daiktą ir išbando jo galimybes. Žaidžia situacinius žaidimus. Piešia piešinį mamai, tėčiui, sesei/broliui. Sugalvoja būdus, kaip pasiekti</p>	<p>Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais. Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus). Laukia suaugusiojo pagalbos,</p>	<p>Piešia įvairius judesius, veiksmą, plėtoja savo piešinius ar rankų darbų keletą dienų. Pasirenka veiklą, kurią vėliau išplėtoja ir pasilieka</p>

<p>gebėjimais. Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.</p>	<p>judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“. Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą. Pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų. Reiškia savo norus, sako „ne“.</p>	<p>neprieinamą daiktą. Stebi, kaip auklėtoja žaidžia sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų mėgdžioti. Rodo savo iniciatyvą, pasidžiaugia draugo inicijuota veikla, žaidimu. Bando padėti kitam. Pritaiko grupėje esančias priemones, žaislus, daiktus savo žaidimams, sumanymams. Išreiškia save ir savo norus įvairios jam patrauklios veiklos metu: žaisdamas, sportuodamas, piešdamas ir kt. Stebi kitų veiklą, ją susidomi, išbando.</p>	<p>padrašinio, kai susiduria su nesėkme. Ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais. Pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. Bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. Ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. Kreipiasi pagalbos į draugus ir tik po to į suaugusįjį. Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. Gali atlikti ir nepatrauklią veiklą iki galo, įveikia kliūtis, prašo pagalbos.</p>	<p>keletai dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų; Veria siūlą į adatą, siūna sagą, prisuka veržlę ir t.t. Gamina įvairių formų, spalvų, dydžių „keistus“ statinius, robotus, ateivius, nematytus gyvūnus ir t.t. Nuo pradžios iki pabaigos atlieka veiklą, įveikinėja įvairias kliūtis. Išreiškia savo norus, iniciatyvas, idėjas, bando jomis sudominti kitus. Išbando naujus veiklos būdus ir priemones.</p>	
--	---	---	--	--	--

Siūlomi veiklos būdai:

Naujos aplinkos tyrinėjimas. Siūloma medžiaga kūrybinei žaidybinei veiklai, išbandomos visos prieinamos raiškos priemonės ir galimybės.
Kuriamos įvairios žaidybinės socialinės situacijos: aš ir mano šeima; aš ir kiti parduotuvėje; aš ir kiti kirpykloje, aš ir kiti kelionėje ir pan.
Žinių rinkimas apie save, savo šeimą ir artimuosius, gimtą miestą, tėvynę iš prieinamų nesudėtingų informacijos šaltinių (žaidimai, paveikslėliai, nuotraukos, albumai, kompiuteris, TV, aplinkos stebėjimai ir kt.). Mokomasi sudaryti šeimos medį.
Vakaronės, išvykos, ekskursijos kartu su tėvais (globėjais).
Diskusijos, viktorinos, konkursai apie saugų elgesį gatvėje, darželyje, namie. Kasdienių grėsmę keliančių situacijų analizė, probleminiai pokalbiai.
Kuriami meniniai, socialiniai projektai, dalyvaujama akcijose.
Organizuojami susitikimai su įvairių profesijų, socialinių statusų žmonėmis.
Situacijų modeliavimas: pvz. „Ką darytum, kaip pasielgtum jei...“, „Minčių lietus“.
Išvykos, ekskursijos, natūralios socialinės aplinkos teikiamų galimybių išbandymas. Keliaujama po gimtąjį miestą, jo apylinkes, pagal galimybę, į įžymias Lietuvos vietas.
Ruošiamasi bei švenčiamos įvairios valstybinės bei tautinės šventės, aiškinamasi jų prasmė, tradicijos, papročiai, simboliai.
Mokoma dirbti grupėmis, taip sudaroma galimybė pabendrauti kiekvienam su kiekvienu.
Veiksmais ar žodžiais siekiama padėti silpnesniam už save. Žaidimo metu demonstruojami draugiški ketinimai. Taip pat draugiškai ir palankiai mokomasi priimti kitų draugiškumo ženklus.
Neįgalūs vaikai mokomi žodžiu, gestu ar kitu būdu išreikšti savo reikmę; susitvarkyti ir apsirengti, būti tvarkingam.

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA					
UGDYMO SRITIS	ANKSTYVASIS IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (1-3 m.)		IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 m.)		PRIEMONĖS
	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	
<p>KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI</p> <p>Nuostata: Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.</p> <p>Gebėjimas: Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.</p>	<p>Bando valgyti ir gerti iš puodelio savarankiškai. Suaugusio padedamas nusirengia ir apsirengia. Padeda vieną kitą daiktą į vietą. Pats nueina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Valgo ir geria savarankiškai. Pradeda naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas.</p>	<p>Bando savarankiškai praustis, šluostytis, rengtis, padedamas suaugusiojo padėti žaislus į vietą. Nešioja, sodina, guldo, vežioja didelius ar mažus žaislus. Pavalgius, nusineša savo puodelį. Valo dulkes kartu su auklėtoja. Dalyvauja sveikatingumo projektuose. Varto knygeles su įvairiais paveikslėliais: daržovėmis, vaisiais, grūdais ir kt. sveikais maisto produktais ir juos įvardija. Žaidžia stalo žaidimus apie sveiką maistą, laiką, gyvenimo būdą, režimą ir pan. Žaidžia mėgdžiojamuosius žaidimus („Katytė prausiasi“, „Kur mano rankšluostukas“, „Švarios rankytės, juokias akytės“).</p>	<p>Padedamas plaunasi ir šluostosi rankas ir veidą. Padedamas susitvarko žaidimų vietą. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Pasako kaip elgtis su pavojingais daiktais. Dažniausiai pats naudojami tualetu ir pats susitvarko. Dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Savarankiškai nusirengia ir apsirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. Priminus tvarkosi žaislus. Padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Valgo tvarkingai. Padedamas suaugusiojo serviroja ir po valgio sutvarko stalą. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika. Priminus plaunasi rankas,</p>	<p>Naudoja asmeninės higienos reikmes (šukas, vienkartinės nosinaitės ir pan.). Žaidžia daiktinėmis priemonėmis (segiojimas, rišimas, varstymas); Žaidžia didaktinius žaidimus apie sveiko maisto piramidę, higieną, dienotvarkę. Pokalbiai, filmukų žiūrėjimas apie dantukus, jų priežiūrą, konsultacijos su odontologais. Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose apie kūno higieną, apie saugumą gatvėje, buityje ir pan. Kuria plakatus apie sveiką mitybą, blogus įpročius, elgesio taisykles gamtoje ir buityje. Sužino ne tik savo, bet ir gyvūnėlių tvarkymosi, gražinimosi paslaptis. Kuria sveikuoliškus receptus, juos užrašo, gamina, kuria knygeles, rengia parodas. Gamina šviežių daržovių, vaisių salotas, sultis, kokteilus.</p>	<p>Individualaus naudojimo priemonės: -servetėlės, rankšluosčiai, dantų šepetėlis, pasta.</p> <p>Bendro naudojimo priemonės: -higienos reikmenys (muilas); -kaspiniai, skarelės, skraistės šokiui, audeklo atraižos, elastingas popierius; -lankai, šokdynės, virvutės parašiuotas, kamuoliai, kėgliai, badmintonas; treniruokliai (batutas ir kt.); -sūpuoklės, sienelės, kopečios, čiuożyklos, tuneliai, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, čiužiniai; priemonės estafetėms, kliūtims; -paspirtukai; rogutės;</p>

			prausiasi, nusišluosto.	Rengia saugaus elgesio projektus.	riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.) ir pan.;
<p>FIZINIS AKTYVUMAS</p> <p>Nuostata: Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.</p> <p>Gebėjimas: Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių- rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.</p>	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiom kojom, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda, spiria kamuolį. Pastovi ant vienos kojos (3 - 4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsisirdamas abiem kojomis pašoka nuo</p>	<p>Su auklėtoja žaidžia įvairius mylavimo, supavimo, judesių mėgdžiojimo žaidimus. Žaidžia kamuoliukų baseine. Žaidžia su smėliu, vandeniu. Siekia norimo žaislo, užlipa, nulipa nuo įvairių paviršių. Žaidžia su kamuoliu, kitomis judėjimą skatinančiomis priemonėmis. Nusileidžia čiuožyne, supasi sūpuoklėse. Eina savo paties pėdsakais smėlyje, sniege, ant įvairių nelygių paviršių arba eina plačia linija. Laisvai laksto po kiemą, salę, įvairiomis kryptimis, apeina, peržengia kliūtis, sustoja išgirdus garsinį signalą. Ropoja, prašliaužia pro kliūtis, perlipa, perlenda per įvairias kliūtis vaikui patogiu būdu, šokinėja, pastovi keletą sekundžių ant vienos kojos. Ridena, spiria kamuolį pirmyn ir stengiasi jį pavyti, pagauti. Sportuoja netradicinėje aplinkoje (pvz.: darželio kieme, sporto aikštelėje ir kt.). Pučia ir gauda plunksnas, balioną ir kt. Žaidžia tylos žaidimus. Atlieka rytinę mankštą kiekvieną rytą. Žaidžia pirštelių žaidimus. Šoka pagal muziką. Žaidžia įvairius judrius</p>	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis ir rankomis. Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštiniu. Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka, pirštais, ranka. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius. Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. Šokinėja abiem kojom vietoje, ir judant pirmyn, ant vienos kojos, įveikdamas kliūtis. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius (užsega ir atsega sagas, veria ant virvės smulkius daiktus). Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.</p>	<p>Bėgioja keičiant kryptį, tempą, įkalnėn – nuokalnėn. Žaidžia gaudynes su draugais. Šokinėja abiem kojom ar ant vienos kojos vietoje, lengvai judant pirmyn, pakaitomis; Gauda ir laisvai meta kamuolį į krepšį, vartus ar taikinį. Laipioja įvairiomis kopėtėlėmis, gimnastikos sienele, virve ir pan. Rungtyniauja estafetėse, varžybose, pramogose. Važinėjasi rogutėmis (kitomis priemonėmis) nuo kalniuko. Dalyvauja rytinėse mankštose ir kūno kultūros užsiėmimuose. Karpo, lanksto popieriaus lapą į 2 ar 4 dalis. Žaidžia orientacinius, komandinius žaidimus, judriuosius žaidimus su taisyklėmis. Viso kūno plastika kuria savo vaizduotės veikėjus. Piešia ir iškerpa varžybų atributiką (taikinius, vėliavėles ir pan.). Žaidžia krepšinių, žolės riedulį, futbolą ir kt. Dalyvauja sveikatos ugdymo, kūno kultūros</p>	<p>riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.) ir pan.;</p> <p>-užsklandos; kamuoliai, skirti šokuoti;</p> <p>-rupus žvyras, šiurkštūs, gruoblėti kilimėliai; nugludinti akmenėliai;</p> <p>-grūdinimosi priemonės (indai vandeniui ir kt.);</p> <p>-kūno dažai; pirštų, delnų, pėdų atspaudų darymo medžiagos (dažai, molis, smėlis ir kt.) ir kt.;</p> <p>-priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui; įvairios spynos, užraktai ir raktai; kabliukai; suptis; supamieji žaislai;</p> <p>-vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai, buitės technika, skirta maistui ruošti;</p> <p>-paveikslėliai, knygelės, dėlionės,</p>

	<p>žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies - rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą. Pastovi ant vienos kojos 2-4 sekundes. Lipa ir nulipa laiptais laikydamasis. Bēga keisdamas kryptį, greitį. Atsispirdamas dviem kojomis pašoka nuo žemės. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius (veria ant virvutės, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį). Įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>žaidimus: „Diena-naktis“, „Katinas ir pelės“, „Gandras ir varlės“ ir pan. Drauge su suaugusiu žaidžia įvairius sensomotorinius žaidimus, lavina smulkiąją motoriką: plėšo, glamžo, veria, braukia, lipdo, bando kirpti ir kt. Išbanda įvairius paviršius liesdamas rankomis. Eina įvairių paviršių takeliu.</p>		<p>akcijose, pramogose, projektuose.</p>	<p>loto augimo ir sveikatos temomis. -interaktyvios grindys.</p>
<p>SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ</p> <p>Nuostata: Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.</p> <p>Gebėjimas: Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais, bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina</p>	<p>Trumpam susitelkęs apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja. Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Bando kontroliuoti savo</p>	<p>Žaidžia pojūčių žaidimus (pojūčiai užmerktomis ir atmerktomis akimis). Apkabina, paglosto draugą, kai jam liūdna. Dalyvauja ne tik grupės, bet ir kitose veiklose (muzika, dailė, sportas). Žaidžia nusiramavimo žaidimus. Paveikslėliais pažymi savo mėgstamus/nemėgstamus darbelius. Žaidžia savikontrolės</p>	<p>Sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. Priima dienos ritmo pasikeitimus. Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus. Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. Bando konfliktus spręsti taikiai. Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas.</p>	<p>Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose. Kartu su auklėtoja kuria grupės elgesio taisykles. Žiūri filmukus apie netinkamą elgesį ir juos aptaria. Žaidžia žaidimus apie gerus ir blogus poelgius, apibūdina juos. Sprendžia probleminius klausimus. Skaito knygas apie draugystę, nesantaiką,</p>	

kito), įsiau drinės geba nusiraminti.	elgesį. Išbando savo interesų gynimo ir konfliktų sprendimo būdus.	žaidimus.	Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.	melą, pagiežą (aptaria tinkamus, netinkamus poelgius). Klausosi pasakų, kūrinėlių, diskutuojant apie vaikų, gyvūnų gerus ir blogus poelgius, pasekmes.	
<p style="text-align: center;">Siūlomi veiklos būdai:</p> <p>Relaksacinės valandėlės, „Gerumo arbatėlės“, pokalbiai, diskusijos, viktorinos sveikatingumo, sveikos mitybos temomis. Informacijos rinkimas iš įvairių informacijos šaltinių (žaidimai, paveikslėliai, nuotraukos, albumai, žinynai, enciklopedijos, kompiuteris, TV, aplinkos stebėjimai ir kt.). Parūpinama įvairių, saugių, patrauklių priemonių bei organizuojama aplinka savarankiškai judriai veiklai. Organizuojamos sportinės pramogos salėje ir lauke, išvykos į gamtą, į miesto stadioną. Sportinės estafetės, varžybos, rungtynės, spartakiados. Planingas rytmetinės mankštos ir kūno kultūros organizavimas. Taikomos įvairios sveikatos stiprinimo priemonės, pvz.: grūdinimas oru, vandeniu, saule; įvairios judėjimo formos, pvz.: mankšta, sveikatingumo takas. Fiziškai pasyviems, silpnesniems ar specialiųjų poreikių turintiems vaikams taikomas korekcinis, aktyvinantis, stimuliuojantis ugdymas. Pagalba silpnesniam už save, neįgaliam vaikui.</p>					

KOMUNIKACINĖ KOMPETENCIJA					
UGDYMO SRITIS	ANKSTYVASIS IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (1-3 m.)		IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 m.)		PRIEMONĖS
	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	
<p>SAKYTINĖ KALBA</p> <p>Vertybinių nuostata. Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p> <p>Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.</p>	<p>Kalbėjimas Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniams kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius. Supranta kalbą ir kalba 2-4 žodžių sakiniams. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius; Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus.</p>	<p>Žaidžia įvairius mylavimo, supavimo, čiūčiavimo žaidimus: „Virė virė košė“, „Mylu, mylu“, „Katu, katu, katutes“ ir pan. Mėgdžioja įvairius gyvūnų garsus. Klausydamas pasakų su pakartojimais, lopšinių, dainelių, bando kartoti. Žaidžia pirštelių žaidimus su eiliuotėmis. Kalba 1-3 žodžių sakiniams, vartoja žodžius, padedančius bendrauti su aplinkiniais ir išreikšti savo norą, bando dalyvauti pokalbyje. Paveikslėliuose, nuotraukose parodo ir pavadina berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Pradedama kalbėtis su draugu: pavadina žaislus, veiksmus, siūlo, prašo, komentuoja. Žaidžia vardų žaidimus. Bando sakyti trumpus mandagumo žodelius, juos kartoja. Klausosi „motinos kalbos“ (kalbėjimo aukštesniu balsu, pabrėžiant intonaciją, kalbėjimo lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant žodžius, kalbėjimo trumpesniais</p>	<p>Kalbėjimas Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Atpasakoja trumpus kūrinėlius, deklamuoja. Natūraliai kalba apie tai, ką žino, veikia, kas buvo nutikę. Vartoja vaizdingus, palyginamuosius žodžius. Deklamuoja, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus. Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Vartoja antonimus ir sinonimus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, (mįsles, pasakas, eilėraštkus, humoristines istorijas ir pan.).</p> <p>Klausymas Pradedama išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina kitas. Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrinė kalba, tarmiškai. Klausosi įvairaus turinio tekstų, apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius. Išskiria pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių,</p>	<p>Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių. Padedant auklėtojai atpasakoja perskaitytą pasakėlę ar atpasakojimą. Mokosi liaudiškų gyvulėlių ar paukštelių pamėgdžiojimų. Bendrauja su tėvais, auklėtojais, auklėtojų padėjėjais. Domisi kitais žmonėmis. Jaučia suaugusio meilę, prierašumą ir atsako tuo pačiu. Paguodžia, padeda kitam, mokosi nusakyti žodžiu savo jausmus. Užmezga kontaktą su vaikais bendraamžiais, kviečia veikti kartu. Pasisveikina, atsisveikina, padėkoja. Kalba apie tai, ką galvoja, ką veikia. Užmezga dialogą. Įvardija ir paprastais žodžiais bando pasakoti apie kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Trumpai pasakoja apie</p>	<p>Individualaus naudojimo priemonės: -popierius (kortelės, juostelės, lapeliai); asmeninė knygelė; rašikliai, pieštukai; popieriniai lipdukai (įvairaus dydžio kortelės); atvirukai, vokai, laiškų rašymo lapeliai;</p> <p>-atskiri pratybų lapai, įvairių užduočių vaikui rinkinys;</p> <p>-lipdukai-raidynai, skaitmenys; knygelės asmeniui, raidynėliui, žodynėliui sudaryti ir pan. ir kt.</p> <p>Bendro naudojimo priemonės: -knygos vaikams (knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, dailės albumai ir kt.);</p> <p>-raidynai; žodžių kortelės, juostelės;</p>

	<p>Klausymas</p> <p>Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, trumpus tekstus. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, patarimus.</p>	<p>paprastos gramatinės struktūros sakiniais, pavadinant ir rodant konkrečius daiktus, vieną mintį pasakant vienu žodžiu, kartojant tuos pačius žodžius vis kita forma). Klausosi aiškaus, gyvo, emociingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Žaidžia žaidimus liežuviui ir lūpoms: užpučia žvakę, pučiant plukdo popierinį laivelį, skraidina pūką ore, per šiaudelį pučia vandens ar oro burbulus, žaidžia pirštukų žaidimus. Kalba ritmiškai žygiuodamas, judindamas rankas. Žaisdamas, klausydamasis suaugusiojo kalbos, stebėdamas jo veiklą įtvirtina žodžius (profesijų, augalų, maisto, rūbų, baldų, naminių gyvūnų ir jų vaikų, žaislų, daiktų dalių pavadinimai). Kalbasi su suaugusiuoju. Atsako į uždarus („Kas ten?“) ir atvirus („Ką ten matai?“) klausimus. Atsakinėdamas į klausimus ir pats klausia „kas čia?“. Dainuoja, deklamuoja, pasakoja kartu su suaugusiu. Pradedama vartoti funkcinius žodelis, „į, pas, prieš, iš, su“. Kartu su suaugusiuoju žiūri jo raidos lygi atitinkančias TV</p>	<p>erzinimų, pajuokavimų bei tarmes.</p>	<p>paveikslėlį. Bando kurti pasakėles, eilėraštukus, mįsles, pamėgdžiojimus. Auklėtojai padedant, atpasakoja pasakėles, apsakymėlius, savo kalbą palydi gestais, mimika. Varto knygeles, „skaito“ knygelių paveikslėlius. Klausinėja suaugusio apie daiktus, reiškinius, jų savybes. Išgirsta ir suvokia auklėtojų kalbą. Atidžiai išklauso sekamų pasakų. Klausio šalia esančio, stengiasi suprasti. Jaučia kalbos melodingumą, gamtos garsų skambesį pamėgdžiojimuose, dainuojamoje tautosakoje ir trumpuose eilėraštukuose. Atsiliepia šypsena, dėmesiu, gestu, žvilgsniu. Pratinasi taisyklingai vartoti kalboje trumposius ir ilgusius balsius.</p>	<p>-magnetinė lenta, rašomoji lenta;</p> <p>-stalo žaidimai su raidėmis, užrašais skirti kalbai ugdyti; kubeliai, automobiliai ir kt. su užrašais;</p> <p>-CD grotuvas, ausinės, pasakų, muzikos įrašai (kompaktiniai diskai, garso kasetės);</p> <p>-interaktyvi lenta;</p> <p>-pasakų veikėjų siluetai, figūrėlės;</p> <p>-skirtukai, žymekliai knygoms;</p> <p>-simboliniai lipdukai; receptų knygos, telefonų knygos vaikų žaidimams;</p> <p>-spausdinimo mašinėle, klaviatūra, kompiuteris, planšetė, kompiuterinės programos (pvz., programos, padedančios vaikui suvokti, kas yra šviesa, programos, skatinančios vaikus kurti muziką,</p>
--	---	--	--	--	---

		laidas, kalba apie tai, ką mato ir girdi. Įsitraukia į pasakos inscenizavimą ir antrina pasakos žodžius. Žiūri rodomus paveikslėlius, atkreipiant dėmesį į reiškinius. Žaidžia žodžių (tarimui) ir kitus kalbinius žaidimus.			modeliuoti daiktus, bandyti rašyti ir kt.), internetiniai lietuviškų žaidimų ikimokyklinukams tinklalapiai (frep.y.eu), garsą įrašantys prietaisai, žaislai ir kt.
<p>RAŠY TINĖ KALBA</p> <p>Vertyb inė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.</p> <p>Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.</p>	<p>Rašymas Stebi rašančiuosius. Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape. Kraigalioja rašymo priemonėmis vertikalias ir horizontalias linijas.</p> <p>Skaitymas Varto knygeles, žiūr inėja paveikslėlius, pirštel iu rodo. Atpažįsta mėgstamas knygeles. Pavadina mažus paveikslėlius. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Klausosi skaitančio suaugusio.</p>	<p>Rašymas „Rašo“ laišką artimiausiems šeimos nariams ar auklėtojai. Žaidžia linijomis piešimo lape, lentoje, įvairiuose paviršiuose. Išbando įvairios aplinkos galimybes (braižo pagaliuku drėgname smėlyje, kreidelėmis ant asfalto, dėlioja akmenukus, įvairią gamtinę medžiagą ir pan.). Spalvina, štampuoja paveikslėlius. Stato iš kaladėlių, konstruktorių namelius raidelėms.</p> <p>Skaitymas Varto knygeles ir klausinėja. Ieško į ką panaši raidė (pvz.: panaši kaip burbuliuukas, kaip gyvatė ir pan.). Ieško įvairių simbolių aplinkoje. „Skaito“ pasaką lėlytei, draugui.</p>	<p>Rašymas Domisi ne tik rašikliais bet ir kompiuteriu. Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje. Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama ir pan. Kopijuoja ir bando rašyti raides. Kur ia ir gamina rankų darbo knygeles, braižo planus, schemas, grafikus. Kompiuteriu rašo savo vardą, spausdina raides. Supranta rašymo tikslus. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje esančius žodžius.</p> <p>Skaitymas Domisi skaitymu. „Skaito“ knygelių paveikslėlius. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. Domisi abėcėlės raidėmis ir supranta, kad raidės turi pavadinimus. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę.</p>	<p>Rašymas Žaidžia biblioteką, knygyną ir pan. Gamina, rūšiuoja, „gydo“ knygeles. Ieško knygose, žurnaluose jau žinomų raidžių, jas kerpa, klijuoja. Žaidimai su raidėmis, garsais, žodžiais. Rašo nepaisydami žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje. Savo darbelius pažymi užrašydamas vardą ar nupiešdamas simbolį. Kūrybiniams žaidimams naudoja įvairius užrašus: „išrašo receptą ligoniui“, „kur ia ir užrašo valgiaraštį“, „gamina kelionės bilietą“ ir pan.</p> <p>Skaitymas Ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygose. „Skaito“ -kur ia istorijas pagal paveikslėlius. Dėlioja raidžių korteles ir bando skaityti. Stebi bei atranda savo aplinkoje įvairius užrašus,</p>	

			<p>Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms, knygų herojams.</p> <p>Domisi knygomis, tekstais, supranta siužetus, klausinėja.</p> <p>Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį.</p> <p>Žino keliolika abėcėlės raidžių.</p> <p>Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse (Pvz. Parduotuvės, kavinės pavadinimą).</p>	<p>pavadinimus.</p> <p>Varto įvairius žurnalus, kalendorius, atpažįsta skiriamuosius ženklus.</p> <p>Žaidžia įvairius abėcėlės žaidimus, stalo žaidimus su raidėmis.</p>	
Siūlomi veiklos būdai:					
<p>Pokalbiai, diskusijos, interviu, projektinė veikla.</p> <p>Taikomi aktyvieji ugdymo metodai: „Minčių lietus“, „Smegenų šturmas“, „Apskritas stalas“, „Žodžių traukinys“ ir kt.</p> <p>Kalbos išreiškimas emocijomis, jausmais, judesiais, išgyvenimais.</p> <p>Pateikiami įvairių raštų ir simbolių, trafaretų pavyzdžiai. Aplinka praturtinama užrašais, pavadinimais, simboliais.</p> <p>Pasiūloma žaislų, lėlių, padedančių vaikams kurti, pasakoti.</p> <p>Sudaromos sąlygos savarankiškai informaciją rasti įvairiuose šaltiniuose: knygose, internete, televizijos laidose.</p> <p>Klausoma sekamų kūrinų, įrašų.</p> <p>Mįslių, minklių, patarlių, priežodžių rinkimas, kūrimas, panaudojimas.</p> <p>Kaupiamas, sisteminamas, panaudojamas lietuvių liaudies kūrybos, tautosakos lobynas.</p> <p>Parenkama vieta laikyti knygas (bibliotekėlė), kaupiama įvairių knygų, parūpinama priemonių knygų priežiūrai ir gamybai.</p> <p>Ekskursijos ir bendradarbiavimas su rajono Viešąja Vaikų biblioteka. Dalyvavimas parodose, renginiuose, pristatymuose.</p> <p>Susitikimai su poetais, rašytojais, aktorais.</p> <p>Kaupiamas vaikų kasdienių minčių, posakių, pastebėjimų lobynas.</p>					

MENINĖ KOMPETENCIJA					PRIEMONĖS
UGDYMO SRITIS	ANKSTYVASIS IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (1-3 m.)		IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 m.)		
	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	
MENINĖ RAIŠKA	Vizualinė raiška				Individualaus naudojimo priemonės:
<p>Vertybinių nuostatų. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.</p> <p>Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.</p>	<p>Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes).</p> <p>Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jūtimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Savo "keverzonėse" išvelgia daiktus ir įvykius. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, atranda skirtingus veikimo su jomis būdus.</p>	<p>Išbando įvairias dailės priemones: braukia, baksnoja, tepa, štampuoja. Išbando įvairius paviršius, medžiagas. Eksperimentuoja individualiai ant atskiro didelio formato popieriaus lapo: piešia pieštukais, tušinukais, kreidelėmis, tapo guašu, akvarele; štampuoja piršteliu, teptuku, štampukais; daro plaštakos antspaudus.</p> <p>Piešia pagaliuku ant smėlio, sniego; kreida ant lentos, asfalto, ant vandens; Tapo ant medžio lapų, medžiagos, plastiko, stiklo ir pan.</p> <p>Lipdo plastilinu, kinestetiniu smėliu iš vieno gabalo (suka rutulį, kočioja tiesiais judesiais ir pan.); Kuria teminius paveikslus ant didelio popieriaus lapo, ant tapeto juostos; Eksperimentuoja išbandydamas taškymo, pūtimo, badymo lazdelėmis būdus; Piešia spalvotais ar nespaltvotais klijais, tapo ant vaško, kreidelių ir t. t. dailės priemonėmis; Kartu su auklėtoja organizuoja miniatiūrų parodėles; Štampuoja įvairios faktūros daiktais. Įvairios tekstūros popierių glamžo, plėšo, bando įkirpti, klijuoti ir t. t.</p>	<p>Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, geometrines ir laisvas formas, spalvas. Eksperimentuoja dailės priemonėmis atrasdamas spalvas. Labiau mėgaujasi procesu, nei rezultatu.</p> <p>Patirtį išreiškia jau kitiems atpažįstamais vaizdais, objektais, juos įvardija</p> <p>Kuria spontaniškai, kartais darbo eigoje kinta, „pasimeta“.</p> <p>Eksperimentuoja dailės priemonėmis: kuria koliažus, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p> <p>Dailės darbus papildo grafiniiais ženklais (raidėmis, žodžiais).</p> <p>Kuria pagal išankstinį sumanymą; Eksperimentuoja mišriomis dailės priemonėmis ir technikomis: kuria sudėtingesnius koliažus,</p>	<p>Piešia įvairia technika: guašu, akvarele, anglimi, tušu, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis ir t. t. Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius.</p> <p>Tapo portretus, gamtos vaizdus, gyvūnus, pasakas, įvairius veiksmo siužetus ir pan.</p> <p>Tapo ant netradicinių paviršių: senų batų, audinio, akmens, modelino, tešlos, stiklo, vaško ir pan..</p> <p>Aplikuoja "mozaikos" principu iš įvairių geometrinių figūrų.</p> <p>Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe.</p> <p>Ornamentuoja, sistemingai kartodamas elementus (naudoja lietuvių liaudies ir užsienio motyvus).</p> <p>Gamina šventines dekoracijas.</p> <p>Organizuoja fotografijų parodėles.</p> <p>Piešia, kuria paveikslus, pasinaudodamas šviesos stalu, skaitmeninėmis priemonėmis.</p>	<p>Bendro naudojimo priemonės:</p> <p>-piešimo popierius; pieštukai, akvarelė, guašas, pirštų ir kt. dažai, teptukai; plastelinas; spalvoto popieriaus rinkinys; žirkklės ir kt.</p> <p>Bendro naudojimo priemonės:</p> <p>-priemonės tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniam darbams (įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė; klijai; molis, modelinas, balta ir spalvota kreida; pilki ir spalvoti pieštukai; įvairaus dydžio, pločio, storio teptukai;</p>

			trimates formos, fotografuoja, išbando skaitmenines formas.	Kuria meninius rėmelius savo darbams. Tapo vitražus, piešia mandalas, fraktalus ir t. t.. Dalyvauja dailės darbų parodose, projektuose, akcijose, kurias organizuoja įstaigos pedagogai ir už įstaigos ribų.	žirkklės, kanceliariniai peiliukai, šiaudeliai, vatos diskeliai, ausų krapštukai, pagaliukai, ir kt.); -priemonės grafiniams, taikomosios dailės darbams (kempinės, voleliai; tušas, vaškas, plunksna; adatos, vašelis, siūlai); štampavimo, antspaudavimo priemonės, formelės; -gamtinė medžiaga; -netradicinės priemonės (sagos, laikraščiai, spalvoti muilo burbulai, stiklo kamuoliukai, druska, cukrus, keraminės plytelės, folija, užspaudžiami polietileniniai maišeliai, veidrodžiai, grūdinto stiklo paviršiai,
Muzika ir šokis					
Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Vienas ir kartu dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas judesiu.	Klausosi įvairių muzikinių kūrinių, gamtos garsų, atliekamų gyvai ir įrašytų. Mėgdžioja, atkartoja judesiu įvairius aplinkoje girdimus garsus. Kuria savas daineles su įvairiais garsažodžiais, linksmažodžiais. Muzikai pritaria plojimu ir kt. ritminiais judesiais, ritminiais instrumentais. Žaidžia muzikinius žaidimus, ratelius. Išreiškia save judesiu, identifikuojasi su ratelių ir šokių veikėjais – šoka kaip “meškutė”, “kiškiukas” ir pan. Šoka panaudodamas laisvą judesį. Šoka rateliu aplink orientacinius žaisliukus ar priemones; Dainuoja lopšines, žaidinimus: įvairius mylavimus, čiūčiavimus, sūpavimus, pirštukų žaidimus; Dainuoja, šoka, improvizuoja darželio šventėse, pramogose; Groja elementariais muzikiniais instrumentais (barškučiais, būgneliais, rankų darbo instrumentais bei gamtos sukurtais).	Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo daineles. Kuria ritminius motyvus. Žaidžia vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus. Šoka spontaniškai kurdamas 3-4 natūralių judesių seką. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) girdėtus kūrinius; Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio daineles. Šoka šokius pritaikant skirtingo tempo dalis. Improvizuodamas balsu, instrumentu kuria ritmus, melodijas. Dainuoja platesnio diapazono vienbalses daineles. Groja 2-3 garsų melodijas. Šoka sukamuosius ratelius, autorinius ir 5-6 natūralių judesių šokius.	Klausosi muzikinių, klasikinių kūrinių ar fragmentų. Išklausius muzikos, pasakoja, piešia ar kitaip parodo vaizdinius arba įvardina instrumentus. Domisi muzikinių kūrinių atlikėjais ir grupėmis. Muziką išreiškia ne tik garsu, bet ir judesiu, piešiniu. Dainuoja, šoka ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus, mėgdžioja gamtos garsus. Skanduoja skanduotes, mįsles, patarles, priežodžius. Išbando įvairius garso išgavimo būdus (medines lazdeles, akmenukus, plastikinius dangtelius ar pan.), gaminasi muzikos instrumentus: barškučius, būgnelius, dūdeles ir kt. Šoka pavieniui, poroje, ratelyje. Šoka panaudodamas pristatomąjį žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan. Kuria savos kūrybos šokį ar		

	<p>Kartu su pedagogu ritmiškai groja muzikos instrumentais, žaidžia muzikinius žaidimus. “Šoka” mėgdžiodamas judesius.</p>		<p>Šoka išreiškdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus.</p>	<p>savo dainelę. Kuria ritmą atsitiktiniais daiktais, rankomis, savo kūnu bei panaudodamas muzikinius instrumentus. Padainuoja savo, draugo, artimųjų ar auklėtojos vardą. Žaidžia improvizuotą koncertą, pramogą grupėje, panaudodamas įvairias turimas muzikines priemones (drabužius, muzikinius instrumentus, dekoracijas ir pan.). Dalyvuoja darželio bei kaimyninių darželių koncertuose, pramogose, renginiuose, festivaliuose.</p>	<p>pakavimo, plėvelė, amortizacinė plėvelė, skaidrios plastikinės dėžutės, purkštukai, medicininis gipsas, balionai); -molbertai; padėkliukai lipdymui, lipdinukams eksponuoti; -priemonės darbo vietai uždengti; apranga darbui su dažais;</p>
Žaidinimai (žaidimai) ir vaidyba					
	<p>Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norusrodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). Atlieka matytus veiksmus, judesius. Vaizduoja siužetinius</p>	<p>Stebi save veidrodyje, atkartoja rododus judesius (ploja, mojuoja, linguoja ir pan.) Imituoja judesiais įvairius personažus. Mėgdžioja jų balsus, judesius, emocijas. Persirengia įvairiais veikėjais: dedasi kepures, karūnas, apsiaustus, panaudoja įvairius aprangos elementus. Žaidžia pirštininėmis teatro lėlėmis, savo sukurtomis lėlėmis. Žaidžia spėjimo, mėgdžiojimo žaidimus. Pritaiko balso tembrą ir judesius pasirinktam personažui. Siužetiniame vaidinime paskatintas pritaiko garsinius daiktus, muzikinius instrumentus. Mėgdžioja auklėtojos, draugų vaidybinius veiksmus. Dalyvuoja siužetiniuose, pavasario,</p>	<p>Kuria dialogą tarp veikėjų, intonuoja. Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus; Rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų judesius, veiksmus. Vaidindamas teatrą vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą. Keičia balso intonacijas, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu; Susikuria vaidybinių aplinką. Žaidimuose ir rateliuose perteikia 3-4 veiksmų seką. Improvizuoja trumpas</p>	<p>Žaidžia – vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius, pačių išgalvotus siužetus. Pavyzdžiui: vaizduoja augalą, pvz. gėlės žiedą: suglamžo skarelę, palengva atgniaužia delniukus, stebi kaip tarsi žiedas skleidžiasi skarelė, pauosto ir gėlės kvapą, perteikia emocijomis. Žaidžia stalo, šešėlių teatrą; Kuria veiksmų siužetą iš “čia ir dabar” pasigamintų ar aplinkoje “netyčia” rastų daiktų. Kuria spektakliukus grupės ir kaimyninių grupių vaikams. Vaidina panaudodamas pirštukines bei kt. lėles;</p>	<p>-širmelė ir kita įranga teatrui; pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės iš kojinių, pirštininės, ant lazdelių ir kt.; -aprasa ir vaidybos atributika vaikams (skraistės, skrybėlės, bižuterija, karūnos ir kt.); -dėžės, skrynios, kabyklos, spintelės, atributikai ir</p>

	elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.	Kalėdų muzikiniuose spektakliukuose.	žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus teatro reikmėms, drabužius, aplinką.	Vaidindamas sukuria savo išgalvotą pasaką, istoriją, eilėrašį ar dainelę; Vaidina pasakėles be garso – emocijas perteikdamas kūno judesiais ir veido mimika.	priemonėms laikyti; -muzikos instrumentai (molinukai, akmenukai, lazdelės, metalofonai, smuikas, išilginė fleita, kanklės, akordeonas, ritminiai mušamieji instrumentai (perkusija) ar savos gamybos instrumentai); - muzikos centras arba garso grotuvai, būtiniausi įrašai (populiari, klasikinė, liaudies, vaikų ir kt. muzika); - muzikos ženklų rinkiniai muzikos raštui (penklinių, natų, pauzių ženklai) ir kt.; -muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai, garsą skleidžiančių priemonių rinkiniai
ESTETINIS SUVOKIMAS Vertybinių nuostata. Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocionali kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Emocingai reaguoja į dainų garsus, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, knygeles, žaislus, puošnia apranga.	Klausosi sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų, dainuojamų dainelių, lopšinių ir pan. Stebi vaidinimus, koncertus, inscenizacijas. „Šoka“, džiūgauja, atsipalaiduoja ar nusiramina klausydamas mėgiamą muziką. Stebi gamtoje, paveikslėliuose, atvirukuose gamtos vaizdus, spalvas ir juos atkartoja savo piešiniuose ar kituose dailės kūriniuose. Tyrinėja dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, pasipuošti, vaidinti. Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo meninius įspūdžius. Reaguoja į kitų vertinimus. Grožisi gamtos garsais, spalvomis. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, parodų, spektaklių. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Papasakoja įspūdžius apie meninio kūrinio siužetą. Grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu. Pastebi papuoštą aplinką.	Dalyvauja įstaigoje organizuojamuose renginiuose, šventėse, vakaronėse, muzikos mokyklų ugdytinių koncertuose. Klausosi gyvai atliekamos profesionalios įvairios nuotaikos muzikos (teatrai, kviestiniai svečiai). Žiūri animacinius filmukus, vėliau komentuoja, atpasakoja, suvaidina, nupiešia ir pan. Varto liaudies meno knygas, apžiūri tautodailės darbus (stebi tautodailės liet. liaudies motyvus), žiūri gamtos vaizdus realybėje ir internete. Organizuoja piešinių, rankų darbų parodas. Organizuoja išvykas į Jonavos krašto muziejų, parodas, ir pan.	

			meno kūrinus.		(celofanas, indeliai su įvairiomis kruopomis ir pan.
<p>KŪRYBIŠKUMAS</p> <p>Esminė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.</p> <p>Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.</p>	<p>Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. Atranda vis naujus dalykus artimiausioje aplinkoje.</p>	<p>Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla ir pan. Pritaiko įvairius daiktus veiksams, pvz. Kaladėlė – “telefonas”, pieštukas – “šaukštas” ir t.t. Žaidžia su dažų dėmėmis, taško dažus senais dantų šepetėliais, pučia dažus, tapo ant šlapio, vaškuoto popieriaus, ant veidrodžio, antspauduoja, ridena, nardina į vandenį ir pan. Atkartoja įvairių personažų judesius, juos imituoja garsu; Pats puošia padarytus piešinius, dirbinėlius. Kartu su auklėtoja, tėvais, šeimos nariais dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose.</p>	<p>Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, svarsto, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, siekia savito rezultato.</p>	<p>Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute ir t.t.. Tapytą darbelį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintais augalais, paties sugalvotais elementais ir kt.). Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius. Aplikuoja iš skirtingo šurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.. Gamina atvirukus, kvietimus, knygeles, “Judančių spalvų pasakas”, dovanėles draugams, šeimos nariams, įvairių atributiką, dekoracijas šventėms, pramogoms; kuria daugiasluoksnius kūrinius. Piešia ateities miestus, savo svajonių pasaulį, įvairius fantastinius gyvūnus ir pan. Piešia, kuria siužetus, klausant klasikinės muzikos (liūdna, linksma, žaisminga).</p>	

Siūlomi veiklos būdai:

Siūloma įvairių dailės priemonių, tradicinių ir neįprastų medžiagų.

Randama ir išnaudojama gamtinė medžiaga kūrybai įvairiu metų laiku. Išbandomos įvairios aplinkos galimybės, tradiciniai ir neišbandyti raiškos būdai, technikos.

Stebimi, aptariami, bei intuityviai išgyvenami meno, tautodailės kūriniai, jais turtinama vaikų aplinka.

Darželio vidaus erdvių, puošimas vaikų darbais.

Kuriant skatinama pasakoti apie savo išgyvenimus, jausmus, patirtį.

Vaikų autorinių darbų pristatymai, parodos.

Žiūrimos ir aptariamose knygelių iliustracijos, klausomasi žodinės, muzikinės kūrybos, tautosakos kūrinių; stebimi spektakliai, koncertai, sceniniai drabužiai, lėlės, dekoracijos;

Žiūrима video medžiaga, nuotraukos, skaidrės .

Žiūrими ir aptariami grupės šventinių programų video įrašai , nuotraukos.

Lankomasi parodose, dailės galerijoje, kraštotyros muziejuje, bibliotekoje, kultūros centre ir t.t. Tėvelių, dailės meistrų dalyvavimas įvairiuose meniniuose –kūrybiniuose projektuose. Jų, mokytojų, kitų vaikų kūrybos proceso stebėjimas ir dalyvavimas jame.

Vaikai , jų šeimos skatinami įsitraukti į įvairius meninius projektus, grupinius darbus, dalyvaujama konkursuose, parodose.

Papildomas gabių vaikų muzikinis ugdymas.

Koncertai, šventės, popietės, rytmečiai, pramogos, tradicinės vakaronės.

Dainuojama įvairios veiklos metu, žaidžiant.

Įvairių muzikos įrašų klausymas. Kuriami pasakojimai su dainuojamaisiais intarpais.

Grojimas įvairiais muzikos instrumentais: žaisliniais, gamtiniais, profesionaliais, netradicinių medžiagų panaudojimas išgaunant garsus. Individualus ir grupinis grojimas, klausantis muzikos, dainuojant, šokant.

Profesionalių aktorių vaidybos stebėjimas scenoje.

Spontaniška vaidyba, pantomima, stalo, lėlių, pirštukų, šešėlių teatras.

Teatro lėlių, kaukių kūrimas , gamyba įtraukiant šeimas.

Aplinka papildoma įvairiomis buitinėmis priemonėmis, aksesuarais, rūbais, žaislais ir t.t.

Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai įvairiais būdais skatinami dalyvauti veikloje ir reikšti savo emocijas.

Vaidmeniniai socialiniai, kūrybiniai, inscenizaciniai žaidimai su lėlėmis, kaukėmis, persirengimo rūbais ir atributais.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA					
UGDYMO SRITIS	ANKSTYVASIS IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (1-3 m.)		IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 m.)		PRIEMONĖS
	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	VAIKO GEBĖJIMAS	VAIKO VEIKSENOS	
<p>APLINKOS PAŽINIMAS</p> <p>Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.</p> <p>Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.</p>	<p>Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė). Atpažįsta ir įvardina artimiausios aplinkos daiktus, žmones, žaislus. Orientuojasi savo grupės aplinkoje. Žino savo, šeimos narių vardus, kai kuriuos gyvūnus, daiktus, kai kurių daiktų paskirtį.</p>	<p>Stebi save ir draugus veidrodyje. Domisi aplinkos daiktais, reiškiniais: žiūrinėja, liečia, išbando, eksperimentuoja. Žaidžia pojūčių žaidimus. Stebi augaliukus, daržoves, vaisius ir stebi augalo gyvenimo etapus: dygimą, augimą, žydėjimą, sėklų brandinimą, nunykimą. Žaidžia žaidimus apie augalus, gyvūnus, Lietuvą. Piešia savo Gimtinę ir Gimtinės simbolius. Renka gamtinę medžiagą apeidami savo darželio teritoriją. Dainuoja daineles apie Lietuvą, šoka liet. liaudies ratelius. Žaidžia stalo, pažintinius žaidimus apie gyvūnus, paukščius, pavojus gamtoje. Stebi gamtos reiškinius, susipažįsta su artimiausia aplinka. Pastebi gamtos ciklo pasikeitimus.</p>	<p>Pažįsta gyvenamosios vietos objektus. Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Atpažįsta ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius. Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Orientuojasi darželio aplinkoje. Įvardija kelis gimto miesto objektus (miesto ar darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.). Atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo būdus. Domisi gamtos reiškiniais, kurių negali numatyti. Moka stebėti ir prižiūrėti. Žino svarbią asmeninę informaciją. Domisi suaugusio žmogaus gyvenimu, jo darbais.</p>	<p>Piešia save, šeimą, apibrėžia ant popieriaus lakšto gulinčio vaiko, savo plaštakos kontūrus. Piešia, kuria savo rajono, kuriame gyvena žemėlapi bei Lietuvos žemėlapi. Skaito varto knygeles apie Vilnių, klausosi legendų apie Vilnių, susipažįsta su gimtojo miesto žymiomis vietomis, šalies simboliais, prezidentu. Tautos kultūros pažinimui: mena mėsles, klausosi patarlių, mokosi eilėraščių, dainų, šokių, inscenizuoja, vaidina. Kartu su tėveliais sudaro šeimos medį. Žaidžia žaidimus apie pasaulio pažinimą, lietuvių kalbos žodinius žaidimus. Stebi gamtos reiškinius, kuria gamtos, orų kalendorius. Žiūri filmukus apie elektros taupymą, šiukslių rūšiavimą, apie mus supančius pavojus aplinkoje. Rūšiuoja atliekas žaisdami kompiuterinius žaidimus. Tyrinėja augalus, gyvūnus,</p>	<p>Bendro naudojimo priemonės: -įvairūs veidrodžiai; skirtingos lyties, amžiaus, rasės žmonių nuotraukos, plakatai; knygelės, knygos, žurnalai, enciklopedijos, albumai; skaidrės, mokomieji kompiuteriniai žaidimai ikimokyklinukams; ir kt.;</p> <p>-išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai; žmonių buitės, profesijų atributai: įrankiai, rakandai (sodo įrankiai, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės); tikra</p>

			<p>Žino tradicines šventes. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Atranda ir mokosi naudotis buities prietaisais, skaitmeninių technologijų galimybėmis. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>sniego, vandens savybes, eksperimentuoja. Dalyvauja talkose, šventėse ir kituose renginiuose. \</p>	<p>buitinė technika: radijo aparatai, fotoaparatai, telefonai, žibintuvėliai; techniniai žaislai (žybsintys, pypsintys, prisukami, inerciniai, elektriniai, t.y. su elementais); pinigų pavyzdžiai.</p>
<p>SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS</p> <p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.</p> <p>Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda</p>	Kiekio supratimas ir skaičiavimas				<p>-priemonės tyrinėjimui, stebėjimui ir bandymams atlikti (didinamieji stiklai, pincetai, medinės žnyplės, šiaudeliai, kempinė, sugeriantis popierius, vielutės, vienkartinės lėkštės, stiklinės, pipetės, mėgintuvėliai, plastikiniai konteineriai, dėžutės, indeliai; maži veidrodėliai; muilo burbulai; popieriaus juostelės, kaspiniai; termometrai: vandens, oro, kūno; įvairūs laikrodžiai.</p>
	<p>Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne. Domisi kitokios formos, dydžio, spalvos daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti, didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).</p>	<p>Žaidžia didaktinius, matematinius žaidimus; Rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus, panaudodami lietuvių liaudies taustosaką. Stato žaislus ar veria įvairias priemones, žiedus ant pagaliuko ir lygina (daugiau / mažiau). Dalina vaišes draugams (po lygiai, po vieną, po du ir pan). Klįjuoja ant popieriaus lapo įvairius paveikslėlius ir bando kartu suskaičiuoti, palyginti. Skaito eilėraščius apie skaičius, skaitmenis. Žaidimuose bando skaičiuoti, grupuoti žaislus, sudėti į vieną eilę. Skaičiuoja, dēlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, padalija po lygiai, padalija per pusę ir pan.</p>	<p>Pradedą skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse. Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. Grupuoją daiktus pagal išorinius požymius. Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo jų požymių ir jų padėties erdvėje. Dēliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: "Kiek iš viso?", "Kiek mažiau?". Skiria kelintinius skaitvardžius. Siejā daiktų (realių ir pavaizduotų) kiekį suatitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu. Skaičiuojā bent iki 10 – ies. Palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau / mažiau). Supranta ir vartoja sąvokas:</p>	<p>Skaičiuojā savo piršteliu, žaislus, priemones, aplinkos daiktus, lygina, rūšiuojā ir pan. Atlieka problemines užduotis, susijusias su kelintiniu, kiekiniu skaičiavimu. Dēlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį. Grupuojā daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Žaidžia siužetinius žaidimus (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir pan. Žaidimuose taiko skaičiuotes. Kūno kultūros užsiėmimuose įtraukiamas kiekinis, kelintinis,</p>	

<p>suvokti laiko tėkmę ir trukmę.</p>	<p>Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo, kiek turi metukų). Skiria sąvokas mažai - daug. Išrikiuoja daiktus į vieną eilę. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai.</p>		<p>pusiau, po lygiai, į 2 – 4 dalis. Atpažįsta, prątesia, atkuria skirtingų požymių sekas su 2 – 3 pasikartojančiais elementais.</p>	<p>atbulinis, porinis skaičiavimas rikiuojantis, užduočių ar estafečių metu.</p>	<p>sekundiniai, elektroniniai, rankiniai, smėlio, chronometras; kompasas, stetoskopas; magnetai; oro kalendorius,) ir kt.;</p> <p>-gamtinė medžiaga: akmenėliai, smėlis,</p>
Forma, erdvė, matavimai					
	<p>Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Tapatina daiktus pagal formą, dydį; Išidėmi pagrindines spalvas: raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. Pradedą vartoti palyginamąsias sąvokas: sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, kitoks, vienodi, skiriasi ir pan. Supranta tvirto bokšto statymo taisyklės (apačioje didesnė, viršuje mažesnė kaladėlė).</p>	<p>Veria piramides, stato bokšteliu, kaladėles. Žaidžia su įvairių spalvų ir dydžių žaislais, priemonėmis. Žaidžia įvairius sensomotorinius žaidimus, stalo žaidimus. Pavyzdžiui: Dėlioja medines dėlionės, parinkdami tinkamos formos, dydžio langelį. Dėlioja paveikslėlius panaudojant geometrines formas. Žaidžia žaidimus, kuriuose apibūdinamas paros laikas, skaičiavimas, geometrinių figūrų ir pan. Grožija muzikiniais instrumentais ritminius pratimus, daineles. Stato statinius, konstruktorius lygindami, dydžius, spalvą, formą. Papuošia grupę spalvingais skaitmenimis, susietais su kokiais nors daiktais ar geometriniemis figūromis. Žaidžia spalvų žaidimus. Piešia vienos spalvos (pasirinktinai) piešinius, naudodami įvairias piešimo technikas. Matuoja savo ūgį, pasinaudojant ant grupės sienos kabančia ūgio matuokle. Žaidžia judrų žaidimą "Didelis-mažas". Pučia ir matuoja muilo burbulus,</p>	<p>Lygina įvairių dydžių daiktus pagal išorinius požymius (ilgį, plotį, storį, aukštį ir t. t.). Bando konstruoti, grupuoti, atsižvelgiant į daikto formą. Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn ir t.t. Žino metų laikus, paros dalis, būdingus jiems požymius. Skiria trikampę, stačiakampę formas. Grupuoja, komponuoja daiktus pagal spalvą, formą ar dydį. Kalba apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį,</p>	<p>Įvardija į kokias geometrines figūras panašūs įvairūs daiktai. Modeliuoja figūromis (pvz., iš keturių trikampių sudėlioja kvadratą). Lipdo, klijuoja, konstruoja geometrines figūras (namelį, gėlytę ir pan.). Skirsto plokštumines ir erdvines figūras, klasifikuoja pagal dydį, formą ar spalvą, jas grupuoja. Matuoja atstumus, ilgį, tūrį, masę, lygina dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius. Jungia įvairių spalvų, pločio, ilgio popierines, vielines juosteles į žiedus, perveria juos per vieną ar kelis, taip "auginant" erdvines formas; Dėlioja priešingybių paveikslėlius (aukštai – žemai, ant – po, kairėje –</p>	<p>molis, ledas, sniegas, plunksnos, sėklos, pjuvenos, augalai, herbariumai, kankorėžiai, kaštonai, pagaliukai; druska, gabalinis cukrus, maistiniai dažai, daržovės, vaisiai ir kt.;</p> <p>-įvairios ilgio, svorio matavimo priemonės (liniuotės, ruletės, virvė; diskinės, elektroninės, svirtinės svarstyklės, svertuvas „bezmėnas“, svareliai);</p> <p>-magnetinė lenta, rašomoji lenta;</p>

		įvardina “didelis”, “mažas”.	masę: siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis sunkesnis. Dėlioja daiktus didėjimo – mažėjimo tvarka; Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj. Nustato daikto vietą kito atžvilgiu. Skiria plokštumos ir erdvės figūras. Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo kūno dalį, trečią daiktą). Nustato įvykių seką (metų laikų, paros dalys). Pradedą suvokti laiko trukmę.	dešinėje ir pan).. Kuria įvykių kalendorius. Gamina smėlio ir vandens laikrodžius. Matuoja daiktus liniuote, juoste, siūlu ar kitokia medžiaga. Savo kūnu pagal užduotį, vaikai pavaizduoja geometrines figūras, susijungdami į pvz. trikampį ar stačiakampį.	-žaislinės gyvūnų figūrėlės, plakatai, nuotraukos, gyvi gyvūnai, CD su gamtos garsų įrašais, video medžiaga inkilėliai, akvariumai, žuvytės; -priemonės augalų auginimui, priežiūrai (vaikiški grėbliukai, kastuvėliai, laistytuvai; semtuvėliai, puodeliai, purkštukai, daigyklos, gėlių žemė; lentynėlės, dėžės, krepšiai medžiagoms ir priemonėms sudėti); -įvairios priemonės skaičiavimui, formų, dydžių, spalvų pažinimui (skaičiavimo pagaliukai, skaičiuotuvai, specialios didaktinės skaičiavimo priemonės; erdvinės ir plokštuminės
TYRINĖJIMAS Vertybinių nuostatų. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotuoja. Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotuoja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai). Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. Domisi jį supančia aplinka: bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai vyksta ir pan. Kartoja veiksmą po patirtos nesėkmės.	Įkišęs ranką į “stebuklingą maišelį”, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti: kietą, minkštą, švelnų ar šurkštų daiktą. Antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą, antrines žaliavas, įvairias buitines medžiagas ir pan. Piešia gamtoje rastais gamtiniais dažais ar prieskoniais, gamtine medžiaga. Sukelia vėją, pūgą, lietu: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu, stuksenant ir pan.). Bando išardyti žaislus, priemones – pažiūri kas jo viduje. Varto knygeles, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.	Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. Pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai. Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. Suvokia daiktų paskirtį. Įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus. Atlieka trumpalaikius stebėjimus. Pasitelkia priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą). Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes.	Ieško atsakymų į probleminį klausimą “Kodėl?”. Kuria savo pomėgių knygeles, žaislus, statinius, figūras. Ieško balansinių svarstyklių vidurio. Išbando magneto galimybes. Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Tyrinėja aplinkos daiktus, stebi jų požymius, savybes, grupuoja, klasifikuoja. Kuria koliažus, ieškodamas detalių jungimo galimybių. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius.	

				<p>Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas. Kuria stebėjimų fotografijų parodėles. Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz.: ledo tirpimas, žvakės deginimas, spalvų atradimas, plaukia-skęsta ir pan.).</p> <p>Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje, palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.</p>	<p>geometrinės figūros; skaičių, formų, dydžių, skaidraus plastiko spalvų lentelės, multisensorinės priemonės);</p> <p>- įvairūs stalo, didaktiniai žaidimai (priešingybių, priešasties-pasekmės, nuoseklumo, dalies ir visumos paveikslėliai, simetriniai paveikslėliai, kortelės; puzzle dėlionės, karpytos kortelės; loto, žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui; figūrų mozaikos);</p> <p>-CD grotuvas, televizorius, kompiuteris, interaktyvi lenta, interaktyvios grindys, multimedija.</p>
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	<p>Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą.</p> <p>Mimika, gestais ir</p>	<p>Žaidžia vienas, išbando įprastus daiktus, žaislus, jų galimybes.</p> <p>Žaidžia auklėtojos sudarytas, pasiūlytas problemines situacijas.</p> <p>Auklėtojos padedamas, atkreipia</p>	<p>Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes.</p> <p>Supranta kada pavyko įveikti sunkumus.</p> <p>Ieško tinkamų sprendimo</p>	<p>Ieško paveikslėliuose, plakatuose, knygelėse panašumų ir skirtumų.</p> <p>Sprendžia problemines situacijas grupėje, salėje,</p>	

<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p> <p>Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>	<p>žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.</p> <p>Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos. Stebi savo veiksmų pasekmes. Prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos.</p>	<p>dėmesį į kasdieninę situaciją “čia ir dabar”, išbando naujus būdus.</p> <p>Auklėtoja drąsina vaiką per įvairias veiklas, skatina, pagiria ir pan.</p> <p>Deda didesnius daiktus ar žaislus į mažesnę ir atvirkščiai, eksperimentuoja.</p> <p>Kiemo aikštelėje, salėje ar grupėje randa kliūtį ir kartu sprendžia, kaip ją įveikti?</p> <p>Dėlioja aukštus bokštus, statinius iš kaladėlių, konstruktorių ir kt.</p> <p>medžiagų, lygina juos, sudeda viena linija ir pan.</p> <p>Džiaugiasi, kai pavyksta, bando iš naujo, kai nepasiseka.</p>	<p>būdų.</p> <p>Bando įveikti sunkumus pats.</p> <p>Ieško tinkamų sprendimo būdų.</p> <p>Bando įveikti sunkumus pats.</p>	<p>kieme ar namuose.</p> <p>Sudarinėja veiksmų planus.</p> <p>Žaidžia, kuria patys žaidimus su įvairiais labirintais, ieškojimais, kryžiažodžiais;</p> <p>Taiso sugadintus daiktus, žaislus, suplėšytą knygutę.</p> <p>Bando su auklėtoja, draugais įvardinti pasekmes, jeigu kažkas įvyksta ar jau įvyko.</p> <p>Žaidžia sveikatos saugojimo žaidimus.</p> <p>Kūno kultūros užsiėmimuose bando įveikti kliūtis, žaisdami komandinius žaidimus, estafetes.</p> <p>Dalyvauja varžybose, estafetėse darželyje ir už darželio ribų.</p>	
<p>MOKĖJIMAS MOKYTIS</p> <p>Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.</p> <p>Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas,</p>	<p>Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.</p> <p>Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia.</p> <p>Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį</p>	<p>Išbando naujus žaidimus, imasi įvairių suaugusiųjų darbų (šluoja, valo, grėbia, laisto ir pan.). Ieško savarankiškai veiklos, žaidimų, susidomi naujovėmis.</p> <p>Įprastus žaislus, priemones išbando naujai.</p> <p>Pagiria draugą, leidžiant jam patirti sėkmės jausmą.</p> <p>Žaidžia pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio).</p> <p>Žaidžia kartu su draugais bendrus siužetinius žaidimus.</p> <p>Kuria siužetinio žaidimo epizodus.</p> <p>Dainuoja, groja su muzikos mokytoja, pasakoja ką išmoko, parodo judesius.</p> <p>Ieško teminių paveikslėlių knygelėse.</p> <p>Žaidžia probleminius žaidimus.</p>	<p>Siūlo žaidimų idėjas.</p> <p>Domisi aplinka – klausinėja.</p> <p>Žaidžia kūrybiškai.</p> <p>Imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas.</p> <p>Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas.</p> <p>Spėlioja veiksmų pasekmes.</p> <p>Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus.</p> <p>Kalba apie tai, ko norėtų išmokti, planuoja savo veiklą.</p> <p>Randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose (enciklopedijose, žinyuose ar pan.)</p>	<p>“Ryto rato” ir kitos veiklos metu pasikalba, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis. Aptaria, ko reikia kad išmoktum.</p> <p>Žaidžia sudėtingus žaidimus ir kartu mokosi tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes.</p> <p>Gamina plakatus ir vaizdines priemones apie gyvenimiškas problemas, įvykius, siužetus.</p> <p>Varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų segtuvus –</p>	

spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	veiksmą. Domisi kas kaip veikia. Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti veiksmus.			apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų "skaitymas", aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas, enciklopedijos vartymas, mokymas naudotis internetu. Sprendžia, kuria savo kryžiažodžius, galvosūkius, rebusus.	
Siūlomi veiklos būdai:					
<p> Pokalbiai, interviu, pristatymai, diskusijos. Aktyviųjų ugdymosi metodų „Minčių lietus“, „ŽNI“, „Smegenų šturmas“ taikymas. Žaidimai, bandymai, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentai, naudojant įvairias priemones, erdves. Susitikimai, netradicinės veiklos, ekskursijos, šventės. Dalyvavimas viktorinose, konkursuose akcijose, renginiuose. Informacijos rinkimas iš įvairių informacijos šaltinių (žaidimai, paveikslėliai, nuotraukos, albumai, žinynai, enciklopedijos, kompiuteris, TV, aplinkos stebėjimai ir kt.), užduotys į namus. Mįslių, minklių, patarlių, priežodžių rinkimas, kūrimas, panaudojimas. Projektinė veikla. Ekologiniai projektai. Iškylos į gamtą, kelionės po Jonavos miestą, ekskursijos į lankytinas Jonavos vietas, pagal galimybę į kitas Lietuvos vietas. Susitikimai su įžymiais Jonavos žmonėmis, įvairių profesijų atstovais. Ekskursijos į gaisrinę, parduotuvę, polikliniką, kirpyklą, kepyklą ir kt. Gėlių auginimas, globa, stebėjimas. Metų laikų, mėnesio savaitės dienų, orų kalendoriaus pildymas. Vaistinių augalų, gamtinės medžiagos rinkimas, ruošimas, naudojimas. Aplinka praturtinama Lietuvos, gimtojo miesto tautine, valstybine simbolika, tautodailės kūriniais, elementais. Edukacinės grupių erdvės ir veiklos kampeliai nuolat atnaujinami, papildomi reikiamomis priemonėmis. </p>					

V SKYRIUS

UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimo paskirtis – pažinti vaiką, jo individualumą, gebėjimų lygį bei jo patirtį, numatyti vaiko ugdymo(si) perspektyvas, pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Vaiko pasiekimai yra tiesiogiai susiję su ugdymo programos ir jos įgyvendinimo kokybe.

Vertinimo principai:

1. Pozityvumas ir konstruktyvumas.
2. Objektyvumas ir veiksmingumas.
3. Informatyvumas.

Vaikai vertinami du kartus metuose: rugsėjo-spalio mėn. ir balandžio-gegužės mėn. Tarpiniai vaikų pasiekimų vertinimai atliekami, jei išryškėja didelės ugdymo(si) spragos. Specialiųjų poreikių vaikai vertinami pagal poreikį, stebint jų daromą pažangą ir nustatant sritis, kuriose jiems reikia pagalbos.

Vertinimo ciklas:

1. Vaiko pažinimas: informacijos apie vaiką kaupimas (stebėjimas, klausymas, fiksavimas).
2. Planavimas: numatomi/koreguojami ugdymo(si) tikslai, uždaviniai, turinys, vertinimo metodai.
3. Duomenų dokumentavimas: sukauptos informacijos apie vaiką analizė, panaudojimas.
4. Informavimas: dalijimasis informacija apie vaiko pažangą su vaiku, tėvais

Vaiko pažangos vertinimas netapatinamas su vaiko raidos vertinimu. Vaikų pasiekimus vertinti padeda lopšelio-darželio „Bitutė“ logopedas, specialusis pedagogas, socialinis pedagogas. Vertinimo medžiaga panaudojama vaiko gebėjimų augimui. Vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų laikymo saugumas. Vertinimo rezultatai aptariami individualiuose pokalbiuose su tėvais, VGK, mokytojų metodinės grupės susirinkimuose, mokytojų tarybos posėdžiuose. Grupės pasiekimai ir pažanga aptariama, analizuojama, panaudojama tėvų informavimui, ugdomojo proceso tobulinimui, sprendimų priėmimui.

Pasiekimų fiksavimo ir pateikimo formas įsakymu tvirtina mokyklos direktorius

Informacija apie vaiko pasiekimus yra konfidenciali, užtikrinamas informacijos saugumas. Auklėtojos vaikų pasiekimų medžiagą perduoda priešmokyklinio ugdymo pedagogėms. Vaikui išėjus į mokyklą, pasiekimų medžiaga perduodama į archyvą ir laikoma vienerius metus.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Bandzienė O., Bobrova L., Staponkienė Z. Vaikų kūno kalba. – Šiauliai, 2004.
2. Boyd D., Bee H. Augantis vaikas. - Vilnius, 2011.
3. Katinienė A., Vaičienė A. Muzika vaikų darželyje. – Šiaurės leidykla, 2001.
4. Katrin H., Evanschitzky P., Bauer A. 3-6 metų vaiko raida. Psichologijos pagrindai /ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams. – Vilnius: Tyto alba, 2015.
5. LR Švietimo ir mokslo ministerija Antroji kalba ankstyvajame amžiuje. – Ugdymo plėtotės centras, 2014.
6. LR Švietimo ir mokslo ministerija Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. – Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
7. Monkevičienė O. Vaikas iki trejų metų, Ankstyvojo ugdymo vadovas. – Vilnius, 2001.
8. Petrauskienė A., Zaborskis A. Aukime sveiki. – Kaunas, 2000.
9. Pocienė J.S. Ikimokyklinis ugdymas: raida, pedagoginės sistemos. – Klaipėda, 2010.
10. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. – Vilnius, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
11. Schiller P., Bryant T. Vertybių knyga. – Kaunas, 2004.
12. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. – Australija, 2011.
13. Strister Dodge D., Colker L. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Vilnius, 2007.
14. Trister Dodge D., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. – Vilnius, 2008.
15. Juodaitytė, A. (2014). Vaikų individualizuoto ugdymo pedagoginės rekonstrukcijos: diskursai ir metakontekstai. *Tiltai*, 1. 238–248.
16. Žukauskienė R. Raidos psichologija: Integruotas požiūris. Vilnius, 2012.
17. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 38-1804. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A3AD08EA5D0/TAIS_458774.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
18. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501. Prieiga per internetą: *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.
19. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. *Švietimo ir mokslo ministerija*, 2014. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf

20. Vaiko gerovės 2013–2018 metų programa. *Valstybės žinios*, 2012-12-05, Nr. 140-7208. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.438640>.
21. Vaiko gerovės valstybės politikos strategija. *Valstybės žinios*, 2005-02-22, Nr. 25-802. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2C62B4B9F0B0/TAIS_343456
22. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas. *Valstybės žinios*, 2011-12-20, Nr. 155-7372. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415145>
23. Švietimo aprūpinimo standartai. *Valstybės žinios*, 2011-12-20, Nr. 155-7373. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415146>
24. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 140-7095. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>
25. Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos. *TAR*, 2017-03-23, Nr. 4754,. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1da317500f9911e79800e8266c1e5>
-